

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA

BALIKESİR'İN KÜLTÜREL BİRİKİMİ COĞRAFI-İKTİSADI HAYAT VE İSKAN

ARALIK 2023

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA BALIKESİR'İN
KÜLTÜREL BİRİKİMİ
COĞRAFİ-İKTİSADİ HAYAT VE İSKAN

EDİTÖR

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT

Prof. Dr. Ayhan İSTANBULLU

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Doç. Dr. Mustafa POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA BALIKESİR'İN KÜLTÜREL BİRİKİMİ

COĞRAFİ-İKTİSADİ HAYAT VE İSKAN

(e- Kitap)

Editör

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT

Prof. Dr. Ayhan İSTANBULLU

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Doç. Dr. Mustafa POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

Dizgi, Mizanpaj ve Kapak Tasarımı

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

E- ISBN

978-625-6775-67-1

Basım Tarihi

Aralık 2023

İletişim Adresi

Palet Yayınları

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya, Tel. 0332 353 62 27

T.C. Kültür Bakanlığı Yayıncı Sertifikası: 44040

Web: www.paletyayinlari.com.tr

Web

<https://ilahiyatarastirmalari.balikesir.edu.tr/>

Bu eserde, 'Kitap Bölümü' olarak yer alan metinlerin tüm sorumluluğu, yazarlarına aittir.

Bu eser, yazılı izin olmaksızın hangi dil ve ortamda olursa olsun materyalin tamamının veya bir bölümünün çoğaltılması ve elektronik ortamlarda yayımlanması yasaktır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA BALIKESİR'İN KÜLTÜREL
BİRİKİMİ

COĞRAFI-İKTİSADİ HAYAT VE İSKAN

EDİTÖR

Prof. Dr. Mehmet BAYYIĞIT

Prof. Dr. Ayhan İSTANBULLU

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Doç. Dr. Mustafa POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

İÇİNDEKİLER

BALIKESİR / KARESİ İLÇESİNDE BULUNAN ZİYARET YERLERİNİN COĞRAFI DAĞILIŞI VE MORFOLOJİSİ

Derya YAMAN..... 7

BALIKESİR İLİ DENİZ BALIKÇILARININ SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI

Elif Aslı KARASU & Dilek TÜRKER 26

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜREL MİRAS KAPSAMINDA BALIKESİR'DE KAYBOLMAYA YÜZ TUTMUŞ GELENEKSEL MESLEKLER

İlker Mümin ÇAĞLAR..... 61

BOSNA HERSEK'TEN BALIKESİR'E BİR GÖÇ SERÜVENİ: SUSURLUK'UN ALİBEY KÖYÜ ÖRNEĞİ

Merzuk GRABUS..... 81

BALIKESİR / KARESİ İLÇESİNDE BULUNAN ZİYARET YERLERİNİN COĞRAFİ DAĞILIŞI VE MORFOLOJİSİ

Derya YAMAN*

Giriş

Günümüzde Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara bölümünde yer alan Balıkesir ilinin yirmi ilçesinden bir tanesi olarak karşımıza çıkan Karesi ilçesi, 28 merkez ve 41 kırsal mahalleden oluşmakta olup, merkez ilçe olarak konumlanmaktadır. İlçe, toplamda 69 mahalleden oluşmaktadır. Karesi ilçesi, 187.362 kişiden oluşan nüfusu ile Balıkesir ilinin en kalabalık ilçesidir. Geçmişten günümüze şehrin tarihi ve kültürel mirası kapsamında yer alan ziyaret yerleri (türbe, yadır, şifalı su vb.) insanları fevkalade etkilemiş olup, toplumda önemli bir yere sahiptir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu yerlerin popülaritesini koruduğu, geçmişten anlatılıp aktarıldığı gibi günümüzde de hala ziyaret edilmesi ve uygulamaların devam etmesi dolayısıyla anlaşılmaktadır. Halka mâl olmuş bu yerlerin coğrafi dağılışı ve morfolojisi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır (Yaman, 2023, s. 24).

Bu araştırmanın modeli, teorik ve saha çalışması olup, nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Çalışmada, literatür taraması, gözlem ve mülakat tekniklerinden istifade edilmiştir. Çalışma üç ana başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak Ziyaret yerlerinin coğrafi dağılışı verilmiştir. İkinci başlıkta, ziyaret yerlerinin envanteri tablosu ve son başlıkta ziyaret yerlerinin morfolojisi incelenmiştir. Ziyaret yerlerinin konum ve koordinatları nokta atışı gps cihazı ile alınarak, parsel sorgulamaları TKGM ile teyit edilerek aktarılmıştır. Elde edilen

* Balıkesir Lisesi (Milli Eğitim Bakanlığı), derya.yyildiz@gmail.com

bulgulara göre, 69 mahalleden oluşan çalışma alanında toplamda 18 ziyaret yeri bulunmaktadır. 6 ziyaret yeri kırsal mahallelerde bulunmakta iken, geri kalan 12 ziyaret yeri merkez mahallelerde yer almaktadır. Ziyaret yerleri, morfolojik değerlendirme açısından beş ana başlıkta incelenmiştir. Bunlar, mezarlar, ağaçlar, taşlar, su kaynakları ve mevkilerdir. İlgili başlık altında incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın anlaşılması açısından araştırmamıza konu olan ziyaret kavramını burada açıklamak gerekmektedir. İnsanları manevi anlamda etkilemiş olan kişi veya yerleri görmeye gitmek veya bir takım inanç ve pratikler oluşturulmuş olan yerlere gitmek olarak tanımlamak mümkündür. Çalışma alanımızda olan on sekiz ziyaret yerini, etrafında yaşayan toplum ve insanlar tarafından ziyaret edilmesi, insanların burada yatan zatlara değer vermesi ve bu zatlara görmeye gitmesi ve bu ziyaret yerleri etrafından bir takım uygulama ve pratikler gerçekleştirmesi ziyaret kavramımızı açıklamaktadır (Kandemir, 2013, s. 496). Çalışmada yer alan ziyaret yerlerine gelen kişiler, ziyaret yerlerinde uygulamaları oluşturan veya bu uygulamaları devam ettiren kişi olarak da ziyaretçi kavramını kullanmak mümkündür. Çalışmada ziyaret yerlerinin envanteri ve morfolojisi verilmeye çalışılmış olup, bir durum tespiti olarak ele alınmıştır.

1) Ziyaret Yerlerinin Coğrafi Dağılışı

Balıkesir ilinin merkez ilçesi olarak bilinen ve çalışma alanı kapsayan Karesi ilçesinde yirmi sekiz merkez ve kırk bir kırsal mahalle olmak üzere çalışma toplamda altmış dokuz mahalleyi kapsamaktadır. Yapılan çalışmada yetmiş mahalleden on bir mahallede ziyaret yeri bulunmaktadır. Bu mahalleler ise merkez mahalle olarak, Karesi Mahallesi, Ali Hikmet Paşa Mahallesi, Kayabey Mahallesi, Karaoğlan Mahallesi, Hisariçi Mahallesi, Yıldırım Mahallesi, 1. Sakarya Mahallesi, kırsal mahalle olarak ise, Karabeyler Mahallesi, Tatlıpınar Mahallesi, Ziyaretli Mahallesi, Bakacak Mahallesi ve Yeşilova Mahallesi olarak tespit edilmiştir. Bu mahallelerde toplamda 18 ziyaret yeri bulunmaktadır (Yaman, 2023, s. 24-25). Bunlar;

1) Karesi Bey (Kara İsa Bey) Türbesi

Karesi Bey Türbesi, Karesi ilçesinin Karesi Mahallesi, Karesi Sokak'ta, tarihi cami olan Zağnos Paşa Cami'nin karşısında yer almaktadır.

2) Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesi

Töm Dede Türbesi olarak da bilinen Paşa Sultan Türbesi, Karesi ilçesinin Karaoğlan Mahallesi, Ece Amca Sokak ile Emir Sokak kesişiminde köşede yer almaktadır.

3) Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi

Üçpınarlıoğlu olarak da anılan Hayrettin Efendi'nin Türbesi, Karesi'nin Kayabey Mahallesi, Türbe Sokakta Kayabey Cami'nin yanında bulunmaktadır.

4) Şeyh Lütfullah Yatırı

Şeyh Lütfullah Yatırı, Karesi ilçesinin Yıldırım Mahallesi, Topak Sokak'ta, Şeyh Lütfullah Efendi Cami yanında yer almaktadır.

5) Ali Şuuri Efendi (Koca Müftü) Yatırı

Ali Şuuri Efendi Yatırı, Karesi ilçesi, Hisariçi Mahallesi, Ali Şuuri Efendi Sokağı'nda, Ali Şuuri İlkokulu'nun karşısında bulunan mezarlık alanında (sol başta) bulunmaktadır.

6) Hasan Baba Yatırı

Hasan Baba Yatırı, Karesi ilçesinin Hisariçi Mahallesi, Turan Caddesi üzerinde bulunan Hasanbaba Çarşısı'nın giriş katının iç avlusunda yatmaktadır.

7) Pir Ali Efendi Yatırı

Pir Ali Efendi Yatırı, Karesi ilçesi, 1. Sakarya Mahallesi'nde bulunan Başçeşme Mezarlığı'nın ana girişinde sağda yatmaktadır.

8) Karaoğlan Yatırı

Karaoğlan Yatırı, Karesi'nin Karaoğlan Mahallesi'nde bulunan Karaoğlan Cami'nin bahçesinde yer almaktadır.

9) Zağnos Paşa Türbesi

Zağnos Paşa Türbesi, Karesi ilçesi, Hisariçi Mahallesi, Turan Caddesi ile Zağnos Paşa Caddesi kesiminde, Zağnos Paşa Cami Külliyesi alanında bulunmaktadır.

10) Hoca Sinan Efendi (Muarrifoğlu) / Kız Dedesi Türbesi

Kız Dedesi Türbesi olarak da bilinen Hoca Sinan Efendi Türbesi, Karesi ilçesi Ali Hikmet Paşa Mahallesi, Dede Sokak'ta, Kız Dedesi Cami'nin yanında bulunmaktadır.

11) Karamani Mehmet Efendi Yatırı

Karamani Mehmet Efendi Yatırı, Karesi'nin Hisariçi Mahallesi, Yaymacılar Caddesi, İbrahim Bey Cami yanında yer almaktadır.

12) Arap Kılıcı Dedesi Türbesi

Arap Kılıcı Dedesi Türbesi, Karesi ilçesi, Karesi Mahallesi, Hoca Kuyusu Sokak'ta 42 numaralı apartmanın bitişiğinde yer almaktadır.

13) Karaman Dede Türbesi

Karaman Dede Türbesi, Karesi ilçesinin kırsal mahallesi olan Tatlıpınar Mahallesi'nin kuzeydoğusunda bulunan Karamanardı mevkiinde tepelik alanın en üst noktasında bulunmaktadır.

14) Ziyaretli Yatırı

Ziyaretli Yatırı, Karesi'nin kırsal mahallesi olan Ziyaretli yerleşkesinin içinde bulunan mezarlık alanının, eski mezarlık alanında bulunmaktadır.

15) Dede Taşı Yatırı

Dede Taşı Yatırı, Karesi'nin kırsal mahallesi olan Bakacak'ın kuzeyinde Dedebayırı Orta Tepe Tuzlacık mevkiinde olan tepenin en üst noktasında kabrinin olduğuna inanılmaktadır.

16) Kara Baba Dedesi Türbesi

Kara Baba Dedesi Türbesi, Karesi'nin kırsal mahallesi olan Tatlıpınar Mahallesi'nin güneyinde mahalle mezarlığının olduğu alandan Yenice İskender istikametinde yaklaşık beş yüz metre ilerisinde tepelik alanda bulunmaktadır.

17) Arap Dede Yatırı

Arap Dede Yatırı, Karesi'nin kırsal mahallesi olan Yeşilova Mahallesi'nin içerisinde bulunan hafif tepe ağaçlık alanın içerisinde bulunmaktadır.

18) Karabeyler Yağmur Duası Taşı ve Şifalı Su

Karabeyler Yağmur Duası Taşı ve Şifalı Su, Karesi'nin kırsal mahallesi olan Karabeyler Mahallesi'nin güneybatı çıkışında şifalı su ve bu suyun önünde olan yolun karşısında yağmur duası taşı bulunmaktadır. İki ziyaret noktası da birbirine su taşıyabilecek kadar yakındır.

2) Ziyaret Yerlerinin Envanteri

Sıra	Adı	Koordinat	Adres	Ada-Parsel
1	Karesi Bey (Kara İsa Bey) Türbesi	39°38'59.05" K 27°52'45.84" D	Karesi Mh. Karesi Sk. Karesi/Balıkesir	8647-6
2	Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesi	39°38'53.97" K 27°52'39.83" D	Karaoğlan Mh. Emir Sk. No: 17 Karesi/Balıkesir	8680-14
3	Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi	39°39'10.71" K 27°52'44.67" D	Kayabey Mh. Türbe Sk. Karesi/Balıkesir	8414-13
4	Şeyh Lütfullah Yatırı	39°38'52.88" K 27°53'11.59" D	Yıldırım Mh. Topak Sk. Karesi/Altıeylül	7749-2
5	Ali Şuuri Efendi (Koca Müftü) Yatırı	39°38'55.17" K 27°52'57.16" D	Hisariçi Mh. Ali Şuuri Efendi Sk. Karesi/Balıkesir	8330-1
6	Hasan Baba Yatırı	39°38'56.96" K 27°52'50.73" D	Hisariçi Mh. Örucüler Cd. Karesi/Balıkesir	8317-12
7	Pir Ali Efendi Yatırı	39°39'11.78" K 27°52'28.07" D	1 Sakarya Mh. Karesi/Balıkesir	8119-1
8	Karaoğlan Yatırı	39°38'52.46" K 27°52'40.72" D	Sançar sk. Karaoğlan Mh. Karesi/Balıkesir	8682-1
9	Zağnos Paşa Türbesi	39°38'54.83" K 27°52'48.53" D	Karesi Mh. Zağnospaşa Cd. Karesi/Balıkesir	8637-10
10	Hoca Sinan Efendi (Muarrifoglu) Türbesi	39°39'13.97" K 27°53'7.26"D	Alihikmetpaşa Mh. Tarlabası Cd. Karesi/Balıkesir	7924-13

11	Karamani Mehmet Efendi Yatırı	39°38'53.69" K 27°52'56.74" D	Hisariçi Mh. Yaymacılar Cd. Karesi/Balıkesir	8307-13
12	Arap Kılıcı Dedesi Türbesi	39°39'4.76"K 27°52'43.01" D	Karesi Mh. Hocakuyusu Sk. Karesi/Balıkesir	8628-17
13	Karaman Dede Türbesi	39°47'5.04"K 27°47'43.23" D	Tatlıpınar Mh. Karesi/Balıkesir	103-56
14	Ziyaretli Yatırı	39°43'10.07" K 27°54'29.74" D	Ziyaretli Mh. Karesi/Balıkesir	135-7
15	Dede Taşı Yatırı	39°40'47.55" K 27°43'33.43" D	Bakacak Mh. Karesi/Balıkesir	175-46
16	Karababa Dedesi Türbesi	39°46'15.82" K 27°46'46.42" D	Tatlıpınar Mh. Karesi/Balıkesir	150-57
17	Karabeyler Yağmur Duası Taşı ve Şifalı Su	39°47'18.21" K 27°54'23.36" D	Karabeyler Mh. Karesi/Balıkesir	113-4
18	Arap Dede Yatırı	39°54'8.01"K 27°58'16.04" D	Yeşilova Mh. Karesi/Balıkesir	101-471

3) Ziyaret Yerlerinin Morfolojisi

Ziyaret yerleri, morfolojik değerlendirme açısından beş ana başlıkta sınırlandırılarak incelenecektir. Bunlar; mezarlar, ağaçlar, taşlar, su kaynakları ve mevkiler şeklindedir.

a. Mezarlar

Araştırma alanında bulunan ziyaret yerleri, morfolojik açıdan değerlendirildiğinde bunların çoğunluğu mezar yerinden oluşmaktadır. Ziyaret yerleri, dede mezarı, baba, türbe, yatır, efendi, paşa gibi çeşitli isimlerle anılmaktadır. Bu yerler şekil bakımından incelendiğinde üzerinde yapı olan yani türbe formunda ve üzerinde yapı olmayan yani yatır formunda olduğu görülmektedir. Mezar formunda 17 ziyaret yeri

bulunmakta olup, bunların 9 tanesi yatır, 8 tanesi ise türbe şeklindedir. Üzerinde yapı olanlara bakıldığında, belirli bir döneme ait olup dönemini yansıtan veya sade olup herhangi bir mimari özellik taşımayıp farklı şekillerde olan yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Üzeri veya etrafı açık olan mezarların bir kısmına baktığımızda bunların bazılarının günümüz mezar formunda mermerle (Hasan Baba Yatırı gibi) ya da beton ile çevrilmiş mezar (Ziyaretli Yatırı gibi) şeklinde olduğu görülmektedir. Çalışma alanımızda üzeri veya etrafında herhangi bir yapı olmayıp, toprak olarak bırakılmış, yalnızca başında adakların kesildiği taş bulunan bir ziyaret yeri (Arap Dede Yatırı) bulunmaktadır. Bazı mezar yerlerinde bir kişi bulunurken (Hasan Baba Yatırı gibi) bazılarının birden fazla kişi ya da ailesi (Zağnos Paşa Türbesi, Karesi Bey Türbesi gibi) veya öğrencileri (Şeyh Lütfullah Efendi Yatırı gibi) ile geniş bir alanda yattığı görülmektedir.

Karesi ilçesinde bulunan ziyaret yerleri incelendiğinde önemli bir husus ise yatırların bazılarının yaşamış oldukları bölgeye ya da mezarının bulunduğu alana kendi adının verilip hala o adla o alanın anılmasıdır. Araştırma alanı tespitlerine göre bu yörede dört ziyaret yeri (Karesi Bey Türbesi, Karaoğlan Yatırı, Karaman Dede Türbesi, Kara Baba Dedesi Türbesi gibi) bu şekildedir. Çalışma alanında elde edilen bilgilere göre bu mezarlarda bulunan şahsiyetler hakkında bazıları ile ilgili kaynak bilgiler mevcut iken, bazı ziyaret yerleri ise anlatılan menkıbeler veya kerametler ile hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Bu önemli zatların bazılarının paşa, bazılarının tarikat kökenli ilim ehli hoca veya şeyh, bazılarının ise ermiş, evliya, dede veya eren gibi kimseler olduğu bilinmektedir (Yaman, 2023, s. 108).

b. Ağaçlar

Araştırma alanında türbe ve yatırların dışında bir takım farklı şeylere de kutsiyet atfedilmiş olup bu bağlamda ağaçlar da ziyaretlere konu olmuştur. Ziyaret yerlerinde bulunan mezarların yanlarında ağaçlar olmazsa olmaz unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların ziyaret sırasında mezarların yanında bulunan ağaçlara ya da çalı veya bitkilere bez, çaput bağlama, çalı ya da ağaçlara dilekleri kâğıtlara yazıp, çizerek asma ve yahut ağaçlara bezler içerisinde para asarak dileklerini dilemek için ağaçlar, çalılar veya bitkiler kullanılmıştır. Bu durum bütün ziyaret yerlerinde bulunmamakla birlikte önemli bir yer tutmaktadır. Dilekler

için mezarların yanında bulunan ağaçların çeşitli türlerde olması yanında genelinde bulunan ağaç çitlembiktir. Çitlembik Ağacı dışında Çınar Ağacı, Çam Ağacı gibi türler, değişik çalı ve bitki grupları da görülmektedir. Ziyaret yerlerinde bulunan ağaçlara kutsiyet arz edilmesinden dolayı halka yansıyan bir cezbedici yönünün yanında korkulan bir yanı da aksetmiş olduğu görülmektedir. Bu ağaçların dileklerin gerçekleşmesi için önemli olduğu düşünülmesi yanında bir kutsiyet atfedilirken bir yandan da bu ağaçların kesilmesi, yok edilmesi, alınıp evine götürülmesi ya da yer değişikliği yapılması toplumda olumsuz karşılanmakta olup, yapanların başına türlü musibet ve olumsuzlukların geleceğine dair inanış yaygındır. Halkın bu ağaçlara ya da yerlere zarar veren, kesen, evine getiren kişilerin başına olumsuz durumlar geldiğini, mal varlıklarını, sağlıklarını kaybettiklerini hatta bazılarının vefatına sebep olduğunu anlatmaktadır. Ağaçların da bu bağlamda insanların inanış ve pratik oluşturma açısından toplumu fevkalade etkilediği anlaşılmaktadır (Yaman, 2023, s. 109).

c. Taşlar

Ziyaret yerlerinde bulunan ve önemli bir unsur olarak karşımıza çıkan bir diğer kategori ise taşlardır. Bu taşlar bazen başlı başına bir ziyaret yeri olurken, bazen bir ziyaret yerinde bulunan mezara sunulan adak, kurban ya da dilek tutma gibi ziyaret usulleri ve ritüeller için kullanılan bir obje olarak önem kazanmıştır. Ziyaret yerlerinde farklı bir uygulamaya bakıldığında yağmur duası yapımı için taşların olmazsa olmaz unsurlar olarak önemli olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bir başka önem olarak ise para atılan, üzerine hayır veya gıda konulan, taşın kutsiyet kazanmış olduğu için taşa gıda değdirilerek tüketilen bir uygulama olarak görülmektedir. Çalışma alanında Karesi ilçesinde 1. Sakarya Mahallesi'nde bulunan Pir Ali Efendi Yatırı'nın başucunda bulunan taşa su dökülüp çocuklara içirilmesi, yatırda bulunan zattan taşa geçen kutsiyetin ve çocuğa şifa olup, ilim, irfan sahibi bir şahsiyet olarak çocuğa zatın ilminin geçmesinde taşa zattan atfedilen bir kutsiyet örneğidir. Başka bir örnek ise Ziyaretli Yatırı örneğidir. Bu ziyaret yerlerinde mezarın yanında üstünde bulunan taşlardan birkaç tanesi alınıp, bulunduğu alandaki yerleşim yerinin meydanındaki çeşmede yıkandığında yağmur yağacağına inanılması, mezarda yatan zatın kutsiyetinin taşa yansımalarının bir örneğidir.

Bakacak Mahallesi'nde bulunan Dede Taşı Yatırı ve Yeşilova Mahallesi'nde bulunan Arap Dede Yatırı'nda bulunan taşların özellikleri olarak ise dilenen adakların kesiminin gerçekleştirilmesi için kullanılan taşlardır. Bunların dışında ziyaret yerinde müstakil olarak ziyaret yeri bulunan taş örnek ise Karabeyler Mahallesi'nde bulunan Yağmur Duası Taşı'dır. Burada yaşayan insanlar kuraklık olduğu zaman taşın karşısında bulunan şifalı suyun olduğu çeşmeden bu taş su taşıyıp doldurulup dua edildiğinde yerleşim yerine yağmur yağacağına inanmaktadır. Bu örnekte de taşın kendi başına bir kutsiyet kazanmış olduğu görülmektedir (Yaman, 2023, s. 110).

d. Su Kaynakları

Balıkesir ve çevresinde ziyaret yerleri incelendiğinde karşımıza çıkan diğer bir önemli unsur ise su kaynaklarıdır. Bunlar farklı şekillerde kutsiyet kazanmakta olup, bazen müstakil olarak şifa verdiğine inanılan bir pınar şeklindeyken, bazen dilek pınarına dönüşmüş halde bazen ise yanında bulunan kutsiyet atfedilmiş zattan önem kazanan su olarak karşımıza çıkmaktadır. Birinci anlatımımızda olan duruma örnek verebileceğimiz ziyaret yeri olarak Karabeyler Mahallesi'nde bulunan şifalı su karşımıza çıkmaktadır. Hastalık hâsıl olduğunda bölge sakinleri tarafından ziyaret edilen bu suyun şifa sağladığına ve yanında bulunan ağaca dileklerin bağlanmasında kutsiyet kazanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka örnek olarak ise Pir Ali Efendi Yatırı'nın başucunda bulunan taş su koyulup içildiğinde zatın etkisinin su yolu ile içen kişiye geçeceğine olan inançtır. Bu ise yanında bulunan kutsiyet atfedilmiş zattan önem kazanan su örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Yaman, 2023, s. 110-111).

e. Mevkiler

Ziyaret yerlerinin bulunduğu alanlar genel olarak kutsiyet kazanmış olup, araştırma alanımızda bulunan ziyaret yerlerinde karşılaşılan bir başka durum ise kutsiyetin bazen müstakil olarak tepe gibi farklı mevkilerde arz etmesidir. Ziyaret yerlerinde bulunan mezarların bulunduğu mevkilerin kutsiyet kazanmış olması ve bu alanlara dokunulmaması, değiştirilmemesi gibi unsurlar bilindiği gibi kendi başına bir dağ, tepe gibi mevki olarak kutsiyet kazanmış yerler de

mevcuttur. Çalışma alanında bulunan Dede Taşı Yatırı, tepe bir alan olup kutsiyet kazanmıştır.

Sonuç

Balıkesir şehrinin tarihi ve kültürel mirasının önemli bir kısmını oluşturan türbe, yatır gibi ziyaret yerlerinin, Balıkesir halkının yaşantısı içerisindeki yeri, buralar insanların ziyaret fenomeni olarak var olmuş, bir takım inanış, uygulama ve bu halkın ziyaret dinamikleri, toplumsal hayatta bu gerçekliğin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların toplumda çeşitli keramet göstermiş ya da gösterdiğine inanılan kişilerden, kendi acizlik ya da çaresizlik durumların da, bir zata (türbe, yatır vb.) veya başka bir varlığa (ağaç, taş, su, mevki vb.) tezahür ederek kutsallık atfedilmiş yerlere çeşitli amaçlar (dilek, dua, adak, şifa vb.) doğrultusunda belirli usul ve adablarla, bazen periyodik sistemli olarak, bazen de geliş güzel yani değişebilen zamanlarla bu şahsiyetleri ziyaret ederek biçare medet ummuş oldukları görülebilmektedir. Karesi ilçesinde yaptığımız bu çalışmada toplamda bu bağlamda on sekiz ziyaret yeri bulunmaktadır. Bu ziyaret yerlerinin envanteri çıkarılarak, konum ve koordinatları alınarak tabloda verilmiştir. Ziyaret yerlerinin fotoğrafları çekilerek kayıt altına alınmış olup ziyaret yerlerinin coğrafi dağılışı başlığı altında verilmiştir. Coğrafi dağılışı kırsal ve merkez mahalleler olarak konumları ile detaylandırılmıştır. Sonrasında morfolojik değerlendirilmesi yapılarak, beş ayrı başlıkta incelenerek şekilsel olarak açıklanmıştır.

Araştırma alanında bulunan ziyaret yerleri, morfolojik açıdan değerlendirildiğinde bunların çoğunluğu mezar yerinden oluşmaktadır. Mezar formunda 17 ziyaret yeri bulunmakta olup, bunların 9 tanesi yatır, 8 tanesi ise türbe olduğu görülmektedir. Ziyaret yerlerinde bulunan ağaçların işlevleri ve onlara atfedilen önem, yapılan ritüeller de kendini göstermekte olup, zamanla kutsiyet arz etmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ziyaret yerlerinden bir tanesi taş mezar formunda olup, bir tanesi de yağmur duası yapılan taş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ziyaret yerinde bulunan şifalı su ise kutsiyetin suya tecellisi olarak popülarite kazanmıştır. Ziyaret yerleri ve etrafı mevki olarak önem kazanmış olduğu araştırmamızın başka bir sonucu olarak kendini göstermektedir. Yapılan araştırmada ziyaret yerlerinin aktif olarak ziyaret edildiği ve halkın inanışlarına göre ritüellerin gerçekleştirildiği, insanların bu yerlere bir kutsiyet ve önem

atfetmiş olduğu anlaşılmaktadır. Halkın uygulamalarını yansıtan ve durumunu bildiren bu sosyolojik çalışma, halkın daha iyi tanınması ve kültürel varlığın ortaya çıkarılması açısından önem arz etmektedir. Yapılmaya çalışılan bu değerlendirmenin Balıkesir'in geçmişten günümüze tarihi ve kültürel mirası çalışmalarına katkı sağlaması ve kültürel mirasın ortaya çıkarılmasına ışık tutması temennisini taşımaktadır.

Kaynakça

- Akyalçın, N. (1998). Balıkesir Yöresinde Yatır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma. Balıkesir: Balıkesir Belediyesi.
- Çok, M. (1992). Balıkesir'de Türbe ve Yatırlar. Balıkesir'de Türbe ve Yatırlar. Balıkesir: Balıkesir Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.
- Duymaz, A. (2000). Balıkesir ve Çevresindeki Yatırları Fonksiyonları Açısından Bir Değerlendirme. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3, 4.
- Günay, Ü. (1996). Kayseri ve Çevresinde Ziyaret Ve Ziyaret Yerleri. Kayseri : Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- İlgürel, M. (1997). Balıkesir "Bir Kentin Kimliği". Ankara: Balıkesir Rotary Kulübü.
- Kandemir, M. Y. (2013). Ziyaret. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul:
- Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kaya, A. (1997). Balıkesir'de Yatırlar Çevresinde Oluşan İnanç Ve Gelenekler. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2000). Karesi Vilayeti Tarihçesi. (A. Muta) Balıkesir: Zağnos Eğitim ve Kültür Vakfı.
- Ünver Günay, H. G. (2015). Kutsallık ve Ziyaret Fenomeni. Antalya: Otorite Yayınları.
- Yaman, D. (2023). Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaman, M. (2018). Karesi İlçesinin (Balıkesir) Ekolojik Koşullara Göre Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflandırması. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

- <https://www.balikesir.bel.tr/>
- <https://www.tuik.gov.tr/>
- <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/>
- <https://www.karesi.bel.tr/>

BALIKESİR İLİ DENİZ BALIKÇILARININ SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI

Elif Aslı KARASU* & Dilek TÜRKER**

Giriş

Dünya nüfusunun git gide artması insanoğlunun besin ihtiyacını karşılamak için daha çok deniz ekosistemlerine yönelmesine neden olmuştur. Bu durum deniz ekosistemlerinin üzerindeki baskı unsurunu arttırmış aynı zamanda geçimini denizlerden sağlayan insanların üzerinde de baskının artmasına neden olmuştur. Denizel alanlar dünya üzerindeki toplam alanın $\frac{3}{4}$ şeklinde tanımlanır. Ancak içerisinde barındırdığı ekosistem ve bunu oluşturan denizel canlı kaynaklar kısıtlıdır. Gün geçtikçe artış eğilimi gösteren balıkçılık faaliyeti ile uğraşan insan sayısı ve teknolojik açıdan istikrarlı bir şekilde gelişmekte olan av araçları ve yardımcı araçlar, sınırlı boyut ve stoklara sahip olan kaynaklar için baskı unsurunun artmasına sebep olmaktadır. Özellikle ülkemiz başta olmak üzere dünya genelinde de balıkçılık mesleği genel anlamda babadan oğula geçen bir meslek gibi görülür, durum böyleyken gelişen günümüz gençliği daha çok av araçlarının gelişmesine bağlı diğer bir söylemle endüstriyel balıkçılık uygulamalarını kullanmayı tercih etmektedir. Bu yöntemler mesleki kolaylıklar sağlasa da işletme maliyetlerini yükseltmekte ve halen herkesin ulaşmakta eşit haklara sahip olmadığı yöntem ve av araçları bulunabilmektedir. Türkiye özelinde genel bir değerlendirme yapmamız gerekirse farklı ekollerce farklı sınıflandırmalar yapılırsa da geleneksel ve

* Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, E-mail: eakarasu29@gmail.com

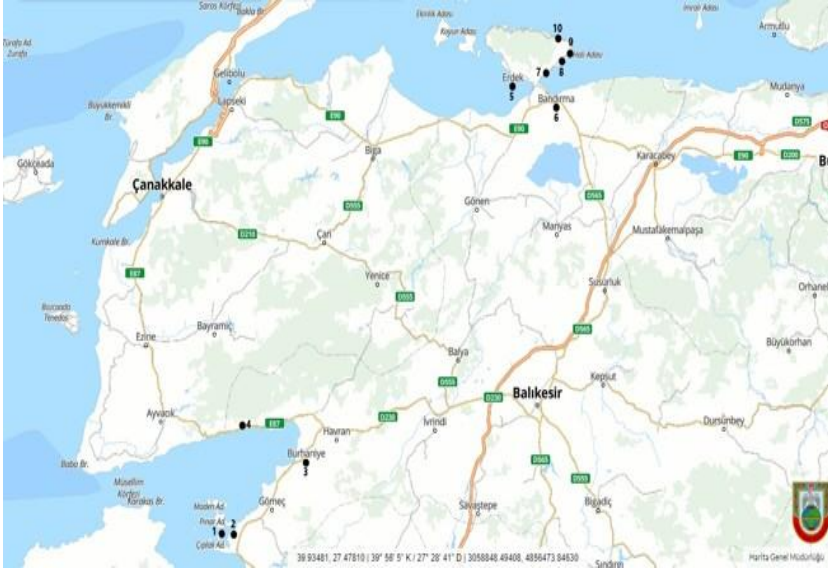
** Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, dturker@balikesir.edu.tr

endüstriyel balıkçılık haricinde, açık deniz balıkçılığı, kıyı balıkçılığı gibi gruplandırmalar bulunduğu bilinir. Bu yöntemler teknolojik gelişmelerle ve av araç gereçleri ile desteklenerek gruplandırılır. Bu bağlamda bu gruplandırma faaliyette bulunan balıkçıyı etkilediği gibi balıkçının çevresindeki birinci derece yakını olan insanlara da tesir etmektedir. Özellikle son 10 yılda dünyada yaşanan hızlı devinim balıkçılığı ve bu meslekle uğraşan insanları etkilemiştir. Bu etkileşimin balıkçıların üzerindeki değişimini incelemek, gözlemlemek ve gelecek nesillere durum bilgisi aktarabilecek bir veri yumağı bırakmak amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırma Balıkesir İli'ne bağlı kıyı şeridinde yer alan ilçe ve beldelerde yürütülmüştür. Araştırmanın amacı Balıkesir İli'nin coğrafi konumu gereği iki farklı denizde yer alan ilçe ve beldelerde faaliyet gösteren balıkçıların sosyo-ekonomik yapısını ortaya koymak ve alansal farklılıkları belirlemektir. Burhaniye, Altınoluk, Cunda ve Ayvalık değerlendirme grafikleri ve tablolarında yerel ismi olan KÖRFEZ başlığı altında, Karşıyaka, Bandırma, Tatlısu, Erdek, Şahinburgaz, Çakıl ise BANDIRMA başlığı altında değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye alınan çalışma sahalarında faaliyette bulunan 101 balıkçıya 44 sorudan oluşan anket çalışması uygulanmıştır. Yapılan çalışma Şubat 2021-Ağustos 2022 tarihleri arasında araştırma sahalarında faaliyette bulunan balıkçılar ile yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sahalarından elde edilen anket cevapları bilgisayar ortamına aktarılmış, Microsoft Excel ve Microsoft Word programları ile tablolar ve grafikler haline getirilerek değerlendirilmiştir. Balıkçılara yöneltilen anket soruları; balıkçıların medeni durumu, yaşı, otomobil ve ev mülkiyetleri, öğrenim durumları, sosyal güvence durumları, mesleğe başlama nedenleri, meslek tecrübeleri, devlet yönetiminden ve yerel yöneticilerden talepleri, kooperatife üye olup olmadıkları, avladıkları ürünü pazarlama şekilleri ve yaşadıkları sorunları, kullandıkları av araçları ve özellikleri ele alınmıştır. Yapılan anket çalışmasından elde edilmiş olunan veriler düzenlenerek balıkçılık mesleğinin sosyo-ekonomik yapısındaki alansal farklılıklar gözler önüne serilmiştir. Netice olarak literatür çalışmalarından elde edilen veriler ile anket çalışmaları sonucu elde edilen verilere göre av araç-gereçlerinin geliştiğini, balıkçılarımızın eğitim düzeyinin artış gösterdiğini, balıkçıların ev satın alabilme oranlarının düştüğü gözlenirken SGK'ya giriş oranlarının arttığını, balıkçı yaş

ortalamalarının yüksek olduğunu ve ileride çocuklarının bu işi yapmasını istemediklerini ortaya koymuştur. Bu haliyle yapılan araştırma kültürel, denizel, teknolojik gibi bir çok farklılıkları ortaya çıkartmayı hedeflerken daha sonra gerçekleştirilecek araştırmalara da yol göstermeyi hedeflemektedir.

1. Materyal ve Metod

Bu araştırma Balıkesir iline bağlı kıyı şeridinde yer alan ilçe ve beldelerde yürütülmüştür. Araştırmanın amacı Balıkesir İli'nin coğrafi konumu gereği iki farklı denizde yer alan ilçe ve beldelerde faaliyet gösteren balıkçıların sosyo-ekonomik yapısını ortaya koymak ve alansal farklılıkları belirlemektir. Araştırmada balıkçıları sosyo-ekonomik açıdan inceleyebilmek adına gerekli veriler; araştırma sahalarında faaliyet gösteren su ürünleri kooperatifleri ve bu lokasyonlarda tekne sahibi olup balıkçılık yapmakta olan 101 kişi ile yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilmiştir. Araştırmada veri toplama araçlarından biri olan anket yöntemi kullanılmıştır. Balıkçılara yöneltilen anket soruları; balıkçıların yaşı, cinsiyeti, ev ve otomobil mülkiyeti, medeni durumları, öğrenim durumları, hane halkı nüfusu, ek gelir varlıkları, sosyal güvenlik durumları, mesleği bırakma istekleri, gelir memnuniyet durumları, mesleğe başlama nedenleri, meslek tecrübeleri,mesleğe başlama yaşları, kredi kullanma durumları, tekne boyu, tekne yaşı, tekne yapım malzemesi, motor gücü,kullandıkları av araçları, haftalık yakıt sarfiyatları, bir av periyodundaki gelir-gider durumları, avlanmada günlük kaç saat geçirdikleri, teknede bulun personel sayısı, en fazla avlandıkları mevsim,bir yıl içerisinde denizde çalışılan gün sayısı, denizde çalışılan gün sayısının aylara göre dağılımı, en çok yakalamak istedikleri 3 hedef tür, son bir sene içerisinde en çok yakaladıkları 3 balık türü, avladıkları ürünü pazarlama şekilleri, denetlenme durumları ve denetlemeleri hangi kurumlar tarafından yapıldığı, mesleki rahatsızlık durumları, avlanan balık miktarında yıllara göre azalma olup olmadığı, devlet kurumları ve yerel yönetimden beklentileri, meslek memnuniyet durumları, kooperatife üye olma durumları ve nedenlerini içermektedir. Araştırma sahalarından elde edilen araştırma verileri bilgisayar ortamına aktarılmış, Microsoft Excel ve Word programları ile tablo ve grafikler haline getirilerek değerlendirilmiştir.

Şekil 1: Çalışmanın yürütüldüğü bölge (Harita Genel Müdürlüğü (2022) (1: Cunda, 2: Ayvalık, 3: Burhaniye, 4: Altınoluk, 5: Erdek,

6: Bandırma, 7: Tatlısu, 8: Karşıyaka, 9: Çakıl, 10: Şahinburgaz)

1.1. Araştırma Alanları Hakkında Bilgi

1.1.1 Bandırma

Bandırma, Marmara Denizi'nin güneyinde Balıkesir iline bağlı bir ilçedir. Son yıllarda hızlagelişen Bandırma, Türkiye'nin en büyük limanlarından birine ev sahipliği yapmaktadır. Bandırma nüfus bakımından Balıkesir'in üçüncü büyük ilçesidir (Vikipedi ÖzgürAnsiklopedisi, (2022)). Bandırma nüfusu 2021 yılı verilerine göre 161.894 olarak kaydedilmiştir. Bu nüfus 81.890 erkek ve 80.004 kadından oluşmaktadır (Nüfusu.com, (2022)). Bandırma'nın kıyı uzunluğu ise 60 km'dir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2022)).

Bölgede araştırmamıza dâhil olan 51 balıkçının av aracı analiz edildiğinde; 15'inin uzatma ağı, 10'unun voli ağı, 19'unun gırgır ağı, 6'sının dip ağı, 5'inin algarna, 12'sinin trol ağı, 1'inin parakete ve 2'sinin de diğer av araçlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

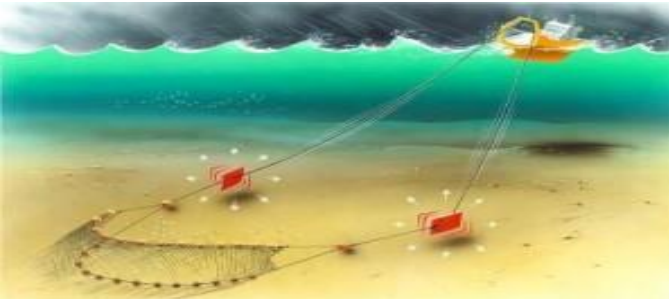
1.1.2. Körfez

Edremit Körfezi, Ege kıyılarında, Biga yarımadasının güneyinde konumlanmış önemli turizm ve balıkçılık merkezlerini içeren bir körfezdır. Körfez, coğrafik olarak Ege Bölgesinin kuzeyini oluşturmakla beraber, Çanakkale ve Balıkesir illerinin kıyılarında yer almaktadır. Edremit Körfezi, Babakale Burnu'ndan başlar, Ayvalık'a kadar devam eder. Ceyhan, T., Akyol, O., Ünal, V., (2006). Adını bölgedeki en büyük yerleşim yeri olan Edremit ilçesinden almaktadır (Vikipedi ÖzgürAnsiklopedisi, (2022)). Edremit nüfusu 2021 yılı verilerine göre 164.696 olarak kaydedilmiştir. Bu nüfus 81.060 erkek ve 83.636 kadından oluşmaktadır (Nüfusu.com (2022)). Altınoluk, Ayvalık, Burhaniye ve Cunda KÖRFEZ bölgesinin çalışma alanını oluşturmaktadır. Bu bölgede yaptığımız anket çalışmasına dâhil olan 50 balıkçının 30'unun uzatma ağı, 14'ünün voli ağı, 5'inin gırgır ağı, 12'sinin dip ağı, 3'ünün trol, 5'inin paragat, 5'inin olta ve 2 kişinin de diğer av araçlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

1.2. Av Araçları Hakkında Bilgiler

1.2.1. Trol Ağı

Türkiye'de kullanılan trol ağları genellikle küçük tip trollerdir. Trol ağları ile avlanan başlıca türler: Barbun, tekir, mercan, çipura, bakalyaro, ıskarmoz, izmarit, lahoz, levrek, kalkan, köpek balığı, vatoz, dil, pisi ve karidestir. Trollerin yapımında av verimliliğın yüksek olması ve ekonomik olması gibi iki önemli husus üzerinde durulmaktadır. Değişik tip ve modellerde trol ağları vardır (Şekil 2.2). Trol ağlarında av verimine etki eden başlıca etkenler: Ağın açıklığının geniş ve yüksek olması, kolay kullanılması ve çekilme (toplama) hızının yüksek olması, materyalinin iyi kalite olması, iyi ve sağlam işçiliğının olmasıdır.

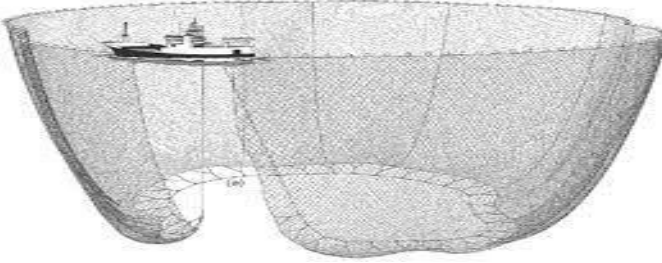

Şekil 2. Trol ağının şematik gösterimi

1.2.2. Gırgır Ağı

Su yüzeyine yakın yüzen pelajik balıkları yakalamakta kullanılan bir çevirme gırgır ağıdır. Lampara ağlarında olduğu gibi yatay ve dikey olarak balık sürüsünün etrafını çevirirler. Gırgır ile avcılık operasyonuna başlamadan önce akıntıların yönü, rüzgârın yönü ve balık sürüsünün göç istikametini tespit etmek gerekir.

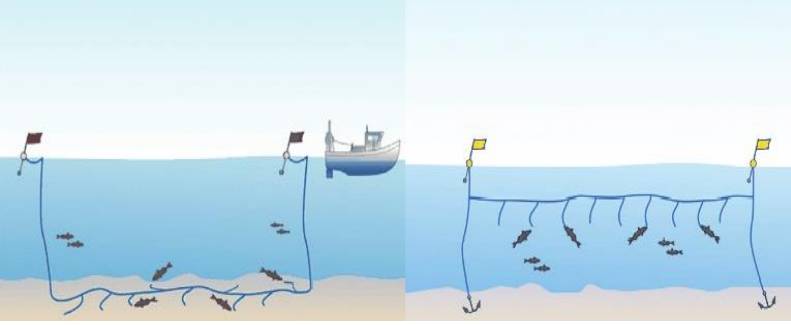
Aksi takdirde başarılı bir çevirme yapılamayabilir. Gece ağ çevrilmesi halinde su altı lambası da kullanılır. Gırgır ağlarının kurşun yakasının altında halkalar mevcut olması bu ağların karakteristiğidir. Halkaların içinden tel halat geçer ve kurşun yakanın çabukça toplanmasını sağlar. Ağın suya indirilme ve batma hızı çok önemlidir. Özellikle ton balıkları için çabuk dalan gırgırlar kullanılır. Ağı balık sürüsünün etrafına çevirdikten sonra kurşun yaka halkalar halat yardımıyla mümkün olan çabuklukta toplanır.

Şekil 3. Gırgır ağının şematik gösterimi

1.2.3. Parekata

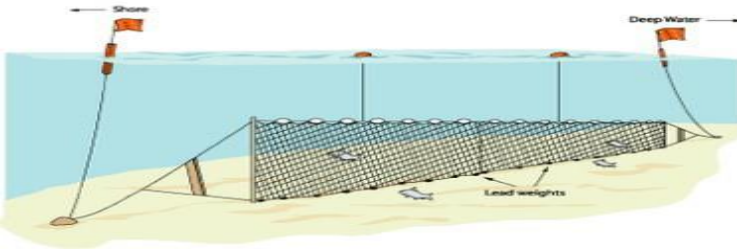
Suyun içinde asılı veya dibe uzanmış, serili olarak duracak şekilde düzenlenmiş, bir beden üzerinde çok sayıda kösteğe bağlı iğne taşıyan su ürünleri avcılığı aracıdır.

Şekil 4. Dip paraketası (a) ve orta su paraketasının (b) şematik gösterimi

1.2.4. Uzatma Ağı

Balıkların galsamalarının takılması (galsama ağları) veya ağa vurdukları esnada yaptıkları hareketlerle ağlara sarılmaları suretiyle (fanyalı ağlar) yakalanmalarını sağlayan ağlardır. Balıkları galsamalarından yakaladıkları için galsama ağları da denilmektedir. Uzunluk ve yükseklikleri avlanacak balığın cinsine göre değişir. Uzatma ağlarının çoğunluğu naylon ipliğinden yapılır. Naylon ipliği herhangi bir sentetik ipliğe göre her bakımdan daha üstündür. Esneme ve dayanma gücü fazladır. Ağa fazla miktarda balık takıldığında parçalanmadan toplanabilecek dayanıklılıkta olması gerekir. Bu da ağ ipliğinin direnci ve esneme durumu ile ilişkilidir. Ağ ipliğinin fazla esnek olması da istenmez. Böyle ağlardan balıklar kolayca geçerler.

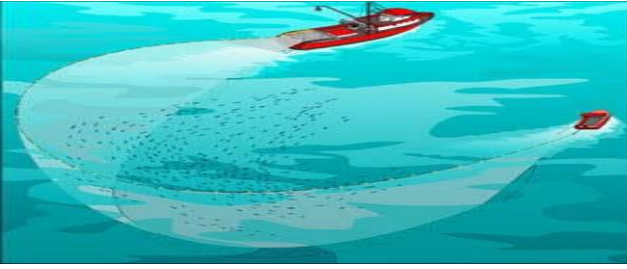

Şekil 5. Uzatma ağının şematik gösterimi

1.2.5. Voli Ağı

Deniz ve iç sularda su ürünleri istihsaline uygun, kıyıya bitişik ve sınırları belirli su alanlarına voli yeri denir. Buralarda bir ucu kıyıdan başlamak üzere denize doğru bir yarım ay şeklinde atılan ve diğer ucu da kıyıya getirilerek çekilen ağlara voli ağı denir.

Bu ağlarda trol ağları gibi çekme halatları, kanatlar mantar ve kurşun yaka ile torba kısımlarından oluşur. Voli ağlarını toplamak için insan gücü veya vinç kullanılır. Vinç kıyıda bir yere yerleştirilebileceği gibi gemide de olabilir.

Şekil 6. Voli ağının görüntüsü

1.2.6. Olta

Olta ile balık avcılığında esas ilke; oltanın ucuna gerçek yapay yem takarak balıkların yemle birlikte oltayı yutmasını sağlamaktır. Bu tarz avcılıkta olta iğnesi gerekli olmayabilir. Ancak olta ile balık avcılığında uygulanan değişik yöntemler vardır. Olta takımları çapa ile dibe sabitleştirilebileceği gibi yüzeyden dibe kadar değişik biçimlerde bulunabilir. Önceleri olta yalnız bir balık yakalamada kullanılırken daha sonra çapari ve paraketaların yapılması ile çok miktarda balık yakalayabilen av araçları haline gelmiştir.

Şekil 7. Oltanın görüntüsü

2. Bulgular

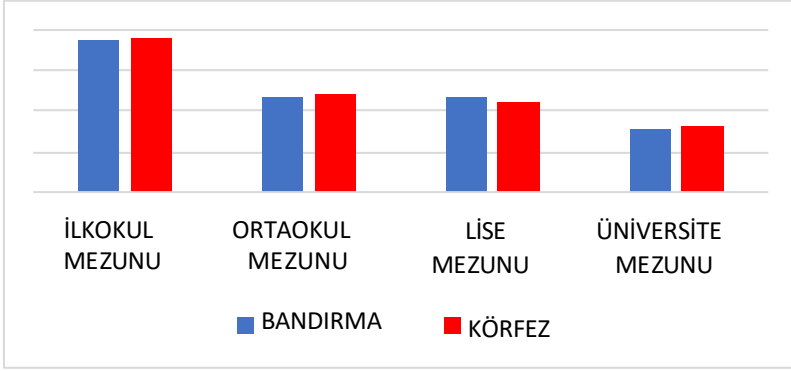
Bu çalışma 10 farklı kıyı bandına ait bazılarında su ürünleri kooperatifleri bazılarında balıkçı barınakları ya da karaya çıkış noktalarında ulaşılan balıkçılara yapılan anketler ve genel görüşmelerden elde edilen veriler derlenerek değerlendirilmiştir.

2.1. Cinsiyet

Şubat 2021-Ağustos 2022 tarihleri arasında 10 farklı lokasyonda gerçekleştirilen 101 anket çalışması sonucunda sadece 1 kadın balıkçıya ulaşılmış geriye kalan tüm balıkçılar erkek olarak kayıtlara girilmiştir.

2.2 Eğitim Durumu

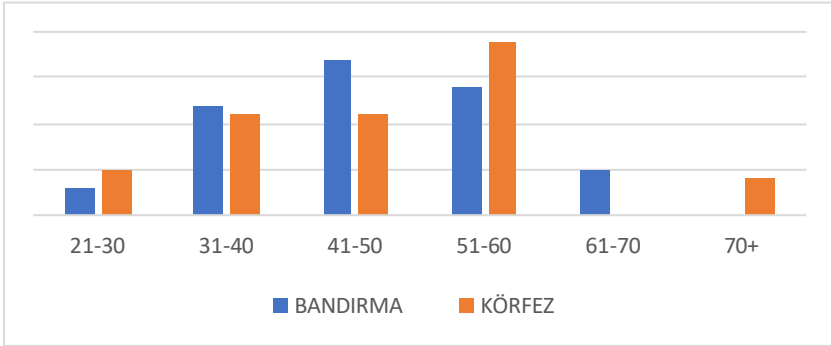
Genel olarak 2 farklı lokasyon değerlendirmesi incelendiğinde anket sayıları neredeyse eşit olan bu alanlarda balıkçıların eğitim durumları sorgulanıp değerlendirildiğinde her 2 lokasyonda da balıkçıların büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 8. Balıkçıların eğitim durumunun değerlendirilmesi

2.3. Yaş Dağılımı

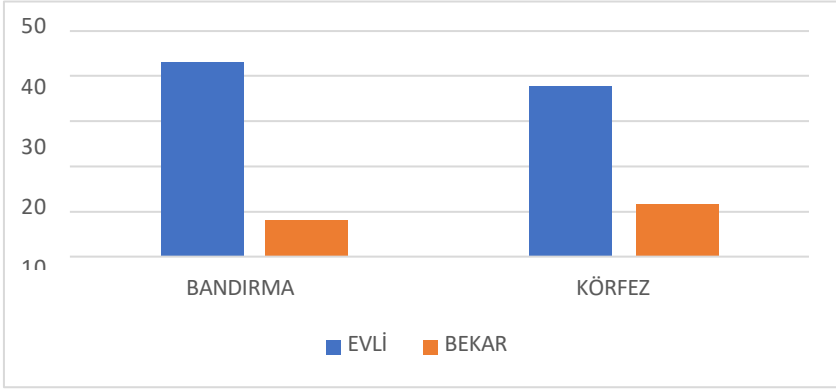
102 balıkçının yaş dağılımı incelendiğinde en yaşlı balıkçılara KÖRFEZ bölgesinde rastlanmış ve en yaşlı balıkçı olarak 80 yaşında bir bireyle karşı karşıya kalınmıştır. Orta yaş sınıfı kabul edilebilecek 41-50 yaş grubuna ait en fazla bireye ise BANDIRMA bölgesinde rastlanmıştır.

Şekil 9. Balıkçıların yaş dağılımı

2.4 Medeni Durum

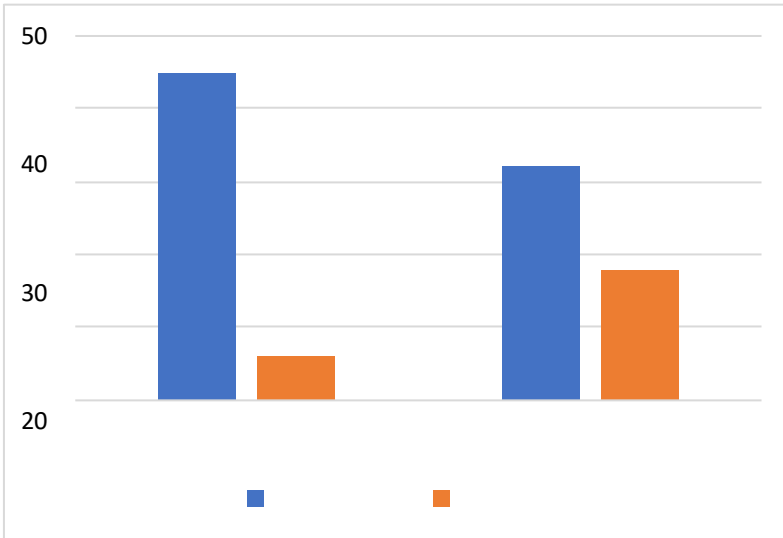
Katılım sağlayan balıkçıların medeni durumu incelendiğinde büyük bir çoğunluğunun evli olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Şekil 10. Balıkçıların medeni durum analizi

2.5. Ev Mülkiyeti

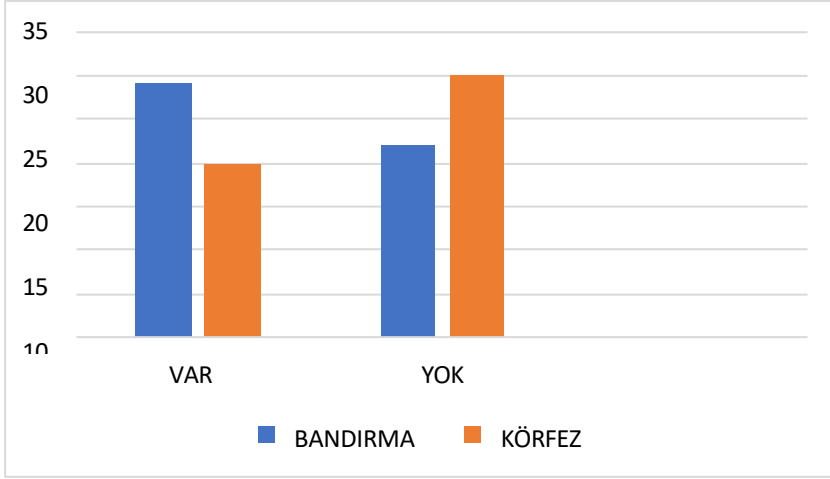
Araştırmamıza dahil olan balıkçıların barınma durumları incelendiğinde %76,23'ünün ev sahibi, %23,76'sının ise kiracı olduğu saptanmıştır. Farklı yıllarda, farklı lokasyon çalışmaları sonuçlarına göre karşılaştırma yaptığımızda çalışmamızı oluşturan bölgelerde ev sahibi olma oranının düştüğü tespit edilmiştir.

Şekil 11. Balıkçıların barınma durumları

2.6. Otomobil Mülkiyeti

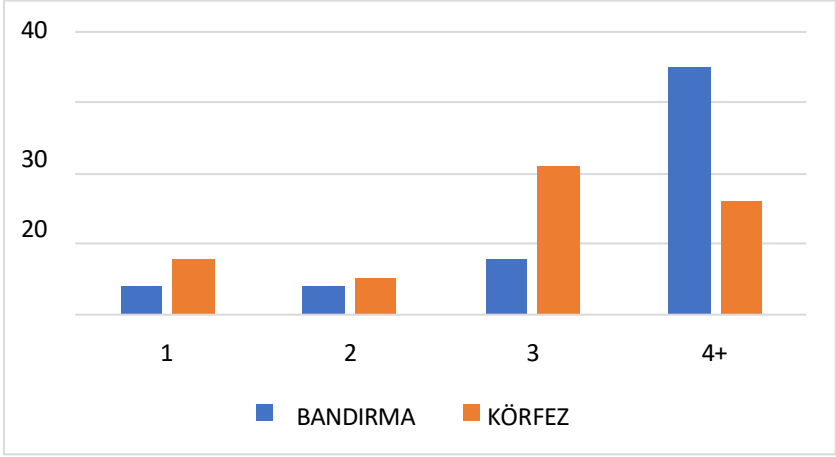
Ankete katılım sağlayan balıkçılarımızın otomobil mülkiyet durumları incelendiğinde BANDIRMA bölgesi balıkçılarının otomobile sahip olma oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Çalışmamızı oluşturan bölgelerde diğer araştırma sonuçlarına göre balıkçıların otomobil alım gücünün artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Şekil 12. Balıkçıların otomobil mülkiyeti

2.7. Hane Halkı Nüfusu

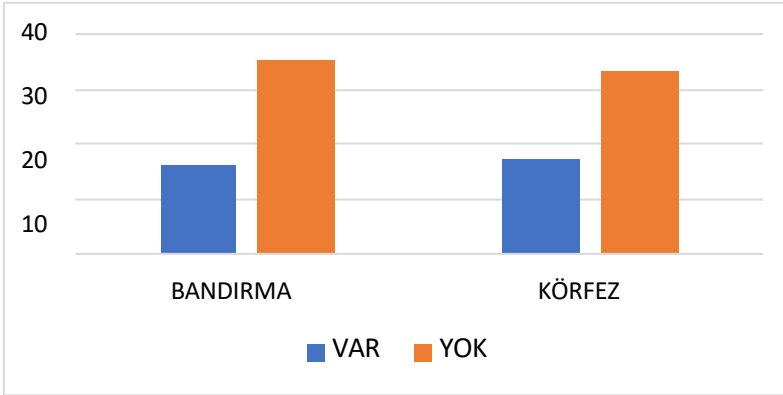
Bölgelerin hane halkı nüfusu incelendiğinde BANDIRMA bölgesindeki balıkçıların bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. KÖRFEZ bölgesinde de durum 3 kişiye bakmakla yükümlü olduklarından farklı değildir. Araştırmamızdan elde edilen verilerin diğer çalışmalarla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Şekil 13. Balıkçıların hane halkı nüfusu

2.8. Ek Gelir Durumu

KÖRFEZ ve BANDIRMA olarak isimlendirdiğimiz lokasyonlarda toplam 101 balıkçıyla yaptığımız anket çalışmasının sonuçlarına göre her iki bölgede de balıkçıların büyük çoğunluğunun ek gelirinin olmadığı tespit edilmiştir.

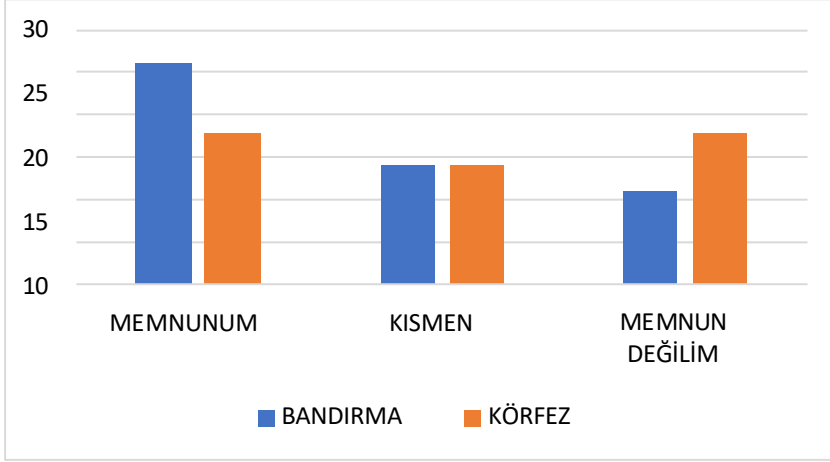
Şekil 14. Balıkçıların ek gelir durumu

2.9. Gelir Memnuniyet Durumu

Anketimize katılım sağlayan balıkçıların gelir memnuniyet durumları incelendiğinde balıkçıların %43,56'sının gelirinden

memnun olduğu, %29,70'inin kısmen memnun olduğu,

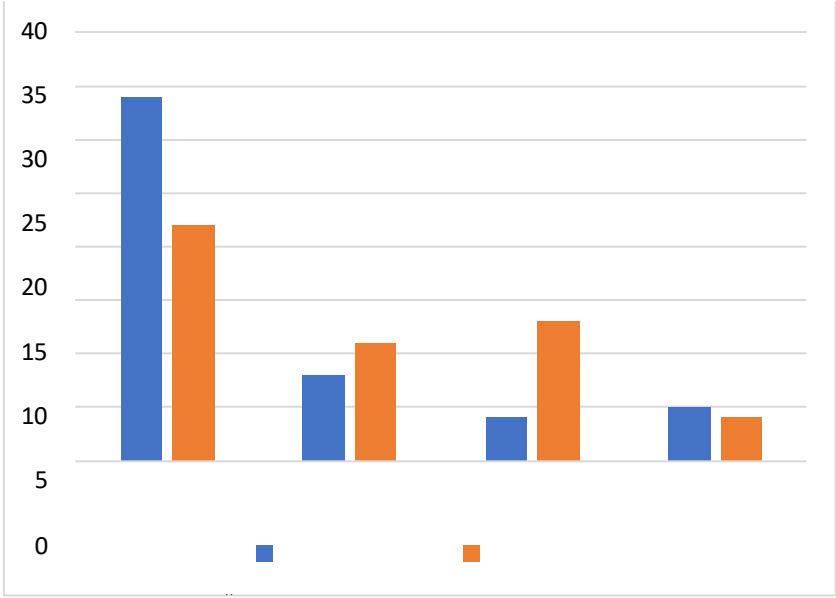
%26,73'ünün ise gelirinden memnun olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen literatür sonuçlarına ve çalışmamıza göre balıkçılık mesleğinin getirisinin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 15. Balıkçıların gelir memnuniyet durumu

2.10. Balıkçılığa Başlama Nedeni

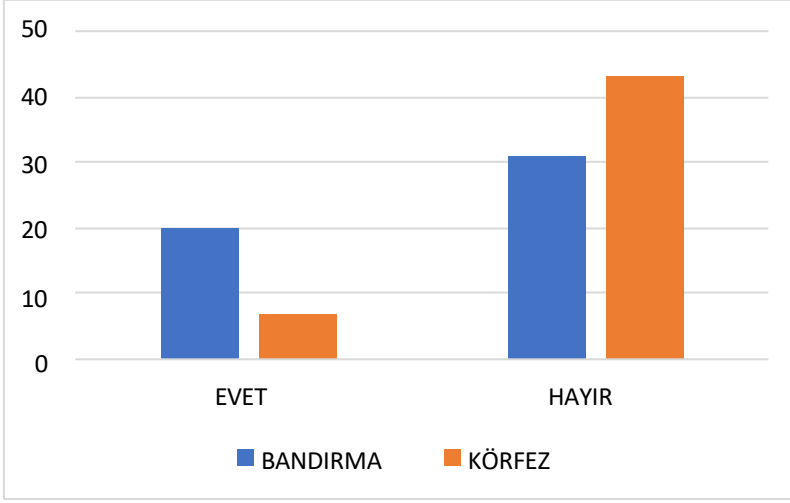
Lokasyon değerlendirmeleri incelendiğinde genel olarak balıkçıların mesleğe başlama nedeninin baba mesleği olduğu görülmektedir.

Şekil 16. Balıkçıların mesleğe başlama neden

2.11. Çocuklarınızın Bu Mesleği Yapmasını İster Misiniz?

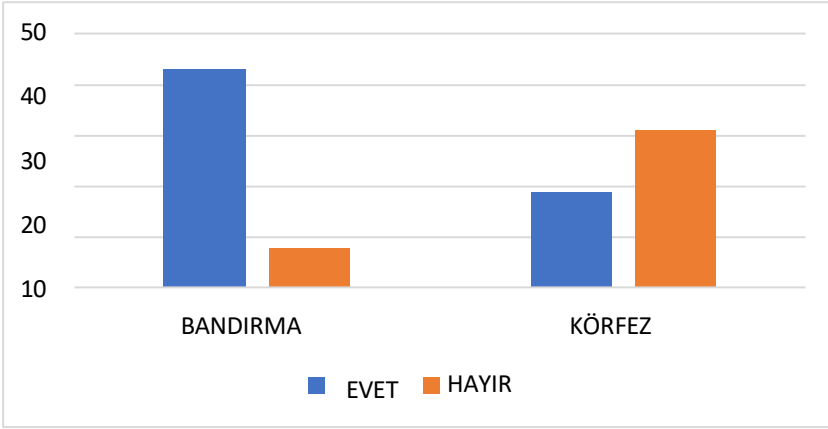
Lokasyonlardan elde edilen veriler doğrultusunda bölgelerde faaliyet gösteren balıkçıların %73,26'sı çocuklarının bu mesleği yapmasını istememektedir. Balıkçıların çocuklarının ileride bu mesleği yapmasını istemediği, çalışmamız ve diğer araştırmalar doğrultusunda azımsanmayacak ölçüdedir.

Şekil 17. Çocuklarınızı bu mesleği yapmasını ister misiniz?

2.12. Kredi Kullanma Durumu

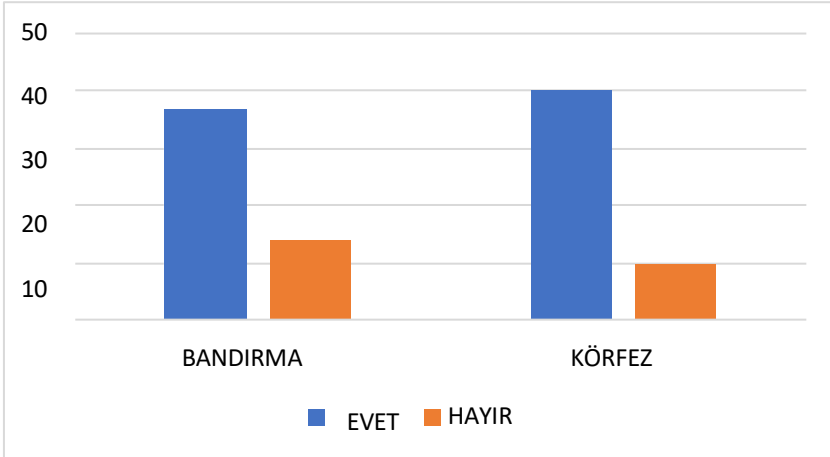
Anketimize katılan balıkçıların kredi kullanma durumları incelendiğinde %61,38'inin kredi kullandığı, %38,61'inin ise kredi kullanmayı tercih etmediği saptanmıştır. Literatür taramalarından elde edilen verilere ve çalışmamıza göre kredi kullanma oranı artış göstermiştir.

Şekil 18. Balıkçıların kredi kullanma durumu

2.13. Kooperatife Üye Olma Durumu

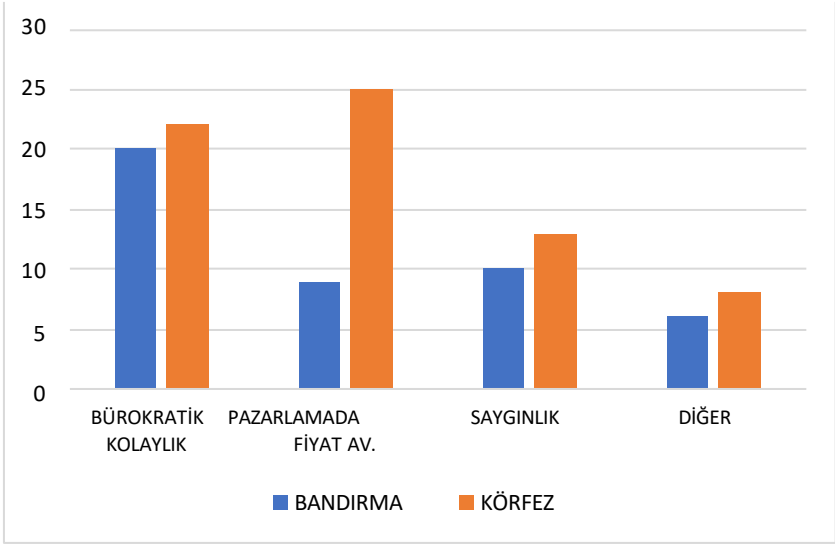
Anketimize katılım sağlayan balıkçıların kooperatife üye olma durumları incelendiğinde %76,23'ünün kooperatif üyesi olduğu, %23,76'sının ise kooperatife üye olmadığı saptanmıştır. Araştırmalar doğrultusunda Su Ürünleri Kooperatifine üyelik oranının balıkçılık yapısına göre değiştiği görülmektedir. Kooperatife üye olmayan balıkçıların kooperatif olgusunu tam olarak kavrayamadıkları düşünülmektedir.

Şekil 19. Balıkçıların kooperatife üye olma durumu

2.14. Kooperatife Üye Olma Nedeni

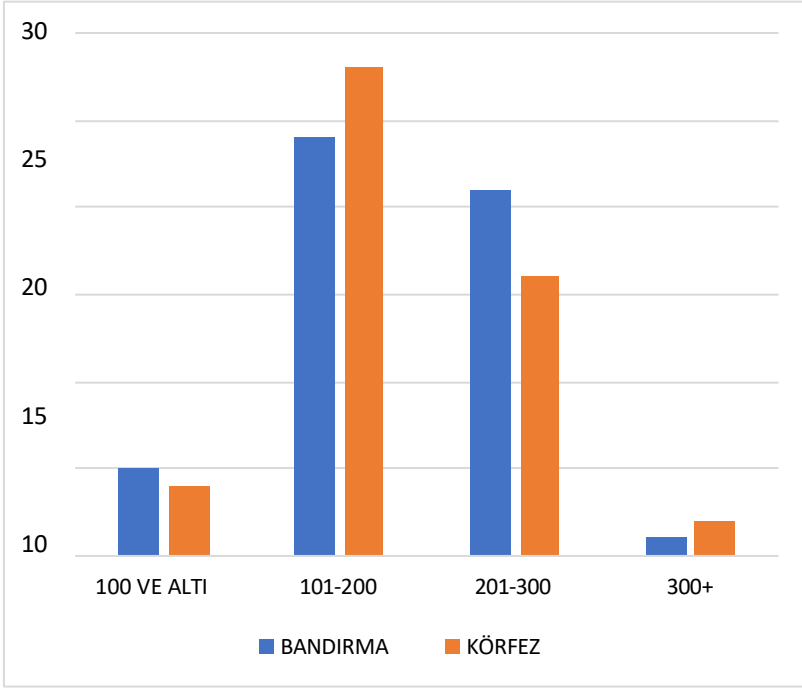
10 farklı kıyı bandında yapılan anket çalışmasında ankete katılan balıkçılardan (n=101) kooperatife üye olanların (n=77) üye olma nedenleri incelendiğinde balıkçılardan sunulan 4 seçenekten (Bürokratik kolaylıklardan faydalanmak; pazarlamada fiyat avantajı olması, saygınlık ölçüsü olarak; diğer) bir veya birden fazlasının seçilmesi istenmiştir. Kooperatife üye olan balıkçıların çoğu (n=77) kooperatife bürokratik kolaylıklardan faydalanmak amacıyla üye olduğunu belirtmiştir.

Şekil 20. Balıkçıların kooperatife üye olma nedeni

2.15. Denizde Çalışılan Gün Sayısı

Ankete katılım sağlayan balıkçıların 1 yıl boyunca denizde çalışma süreleri analiz edildiğinde genel olarak balıkçıların 1 yıl içerisinde ortalama 101-200 gün çalıştığı tespit edilmiştir.

Şekil 21. Balıkçıların denizde çalıştığı gün sayısı

2.16. Balıkçılık Mesleğinin En Zor Yanı Nedir?

Yapılan çalışmada ankete katılan balıkçılara (n=101) balıkçılık mesleğinin en zor yanı nedir sorusu yöneltilmiş, sunulan 11 seçenekten (Av sezonunun geç başlaması; yetersiz devlet desteği, deniz kirliliği; olumsuz hava şartları; yasa dışı avcılık; pazarlama sorunları; büyük ölçekli balıkçılık; aşırı avlanma ve balığın azalması; ağ fiyatlarının yüksek olması; kooperatifin olmaması, diğer) bir veya birden fazlasının

seçilmesi istenmiştir.

Balıkçıların büyük bir çoğunluğu (n=67) ağ fiyatlarının yüksek olması seçeneğini işaretlemiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen balıkçı sayısı (n=34) azımsanmayacak ölçüdedir. Bu seçeneği işaretleyen balıkçılara göre mesleğin en zor yanı son zamanlarda oldukça yükselen mazot fiyatları ve yunusların ağlara zarar vermesidir.

	BANDIRM A	KÖRFEZ
Av Sezonunun Geç Başlaması	6	7
Yetersiz Devlet Desteği	14	20
Deniz Kirliliği	13	16
Olumsuz Hava Şartları	20	28
Yasa Dışı Avcılık	13	25
Pazarlama Sorunları	11	7
Büyük Ölçekli Balıkçılık	6	23
Aşırı Avlanma	13	24
Ağ Fiyatlarının Yüksek Olması	33	34
Kooperatifin Olmaması	4	0
Diğer	21	13

Tablo 1. Balıkçılık mesleğinin en zor yanı nedir sorusunun analizi

2.17. Kullanılan Av Aracı

Anket çalışmasına katılan balıkçıların (n=101) kullandıkları av araçları araştırılmıştır. Katılımcılara yöneltilen soruya cevap olarak 6 seçenek (uzatma ağı, voli ağı, gırgır ağı, dip ağı, algarna, diğer) sunulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde en çok işaretlenen seçenek (n=45) uzatma ağı, en az işaretlenen seçenek ise (n=5) algarna olarak kaydedilmiştir. BANDIRMA bölgesinde katılım sağlayan balıkçıların (n=51) 19'u av aracı olarak gırgır ağını kullanmakta, KÖRFEZ bölgesinde ise katılım sağlayan

balıkçıların (n=50) büyük çoğunluğu uzatma ağı kullanmaktadır.

(n=30) av aracı olarak

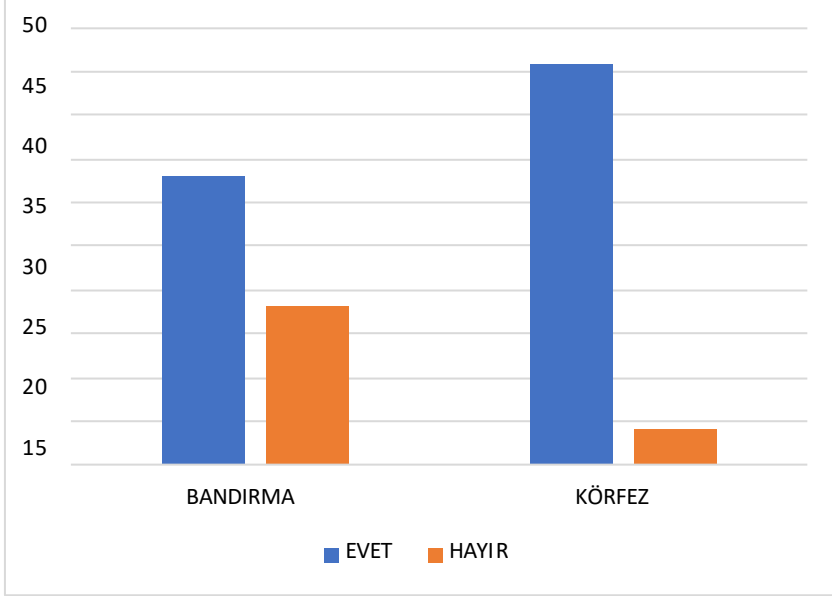
BANDIRMA		KÖRFEZ
Uzatma Ağı	15	30
Voli Ağı	10	14
Gırgır Ağı	19	5
Dip Ağı	6	12
Algarna	5	0
DİĞER	15	16

Tablo 2. Balıkçıların kullandıkları av araçlarının değerlendirilmesi

2.18. Avlanan Balık Miktarında Yıllara Göre Azalma Var Mı?

Yapılan anket çalışmasında balıkçılara (n=101) yıllara göre avlanan balık miktarında azalma olup olmadığı sorusu yöneltilmiş, sunulan 2 seçenekten (Evet; Hayır) birinin işaretlenmesi istenmiştir. Ankete katılım sağlayan balıkçıların

(n=101) 78'i yıllara göre avlanan balık miktarında geçen senelere göre azalma olduğunu belirtmiştir. Avlanan balık miktarında azalma olduğunu söyleyen en fazla balıkçıya ise (n=46) KÖRFEZ bölgesinde rastlanmıştır.

Şekil 22. Avlanan balık miktarındaki azalma durumu

2.19. Son 1 Sene İçerisinde En Çok Yakalanan Tür

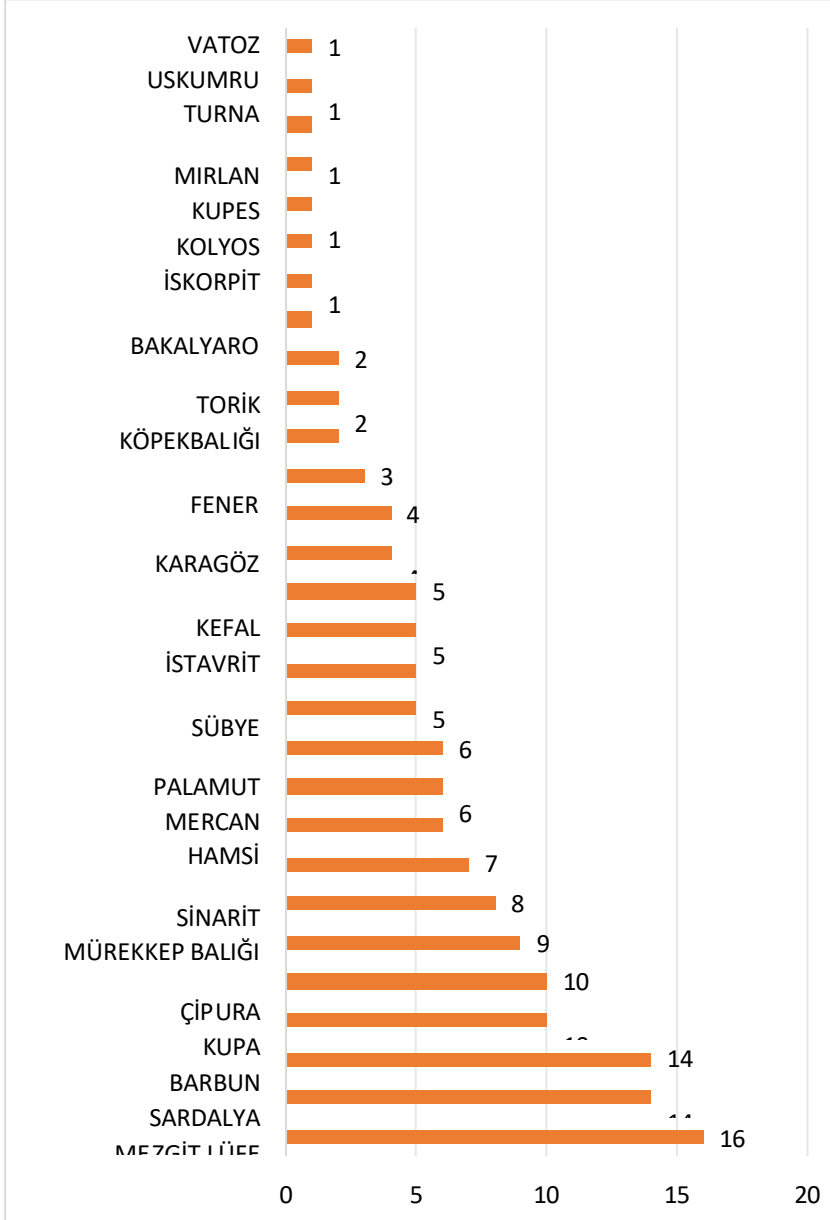
10 farklı kıyı bandında faaliyet gösteren, ankete katılım sağlayan balıkçılara son 1 sene içerisinde en çok yakaladıkları tür sorulmuş, verilen cevaplar kaydedilmiştir. Balıkçıların vermiş oldukları cevaplar her 2 bölge için de ayrı ayrı değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

2.19.1. Körfez Bölgesi

KÖRFEZ bölgesinde balıkçılık faaliyetinde bulunan 50 kişiye son bir sene içerisinde en çok yakaladıkları 3 balık türü sorulmuş, vermiş oldukları cevaplar kaydedilmiştir.

Balıkçıların vermiş oldukları cevaplar değişkenlik göstermektedir. Verilen cevaplar doğrultusunda 29 türe ulaşılmıştır. KÖRFEZ bölgesinde avlanan balıkçılar (n=50) arasında son 1 sene içerisinde en çok yakalanan balık türü 16 balıkçının vermiş olduğu cevap ile kalamar olarak

belirlenmiştir. 2.sırayı ise 14 balıkçının vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda ahtapot ve tekir oluşturmuştur.

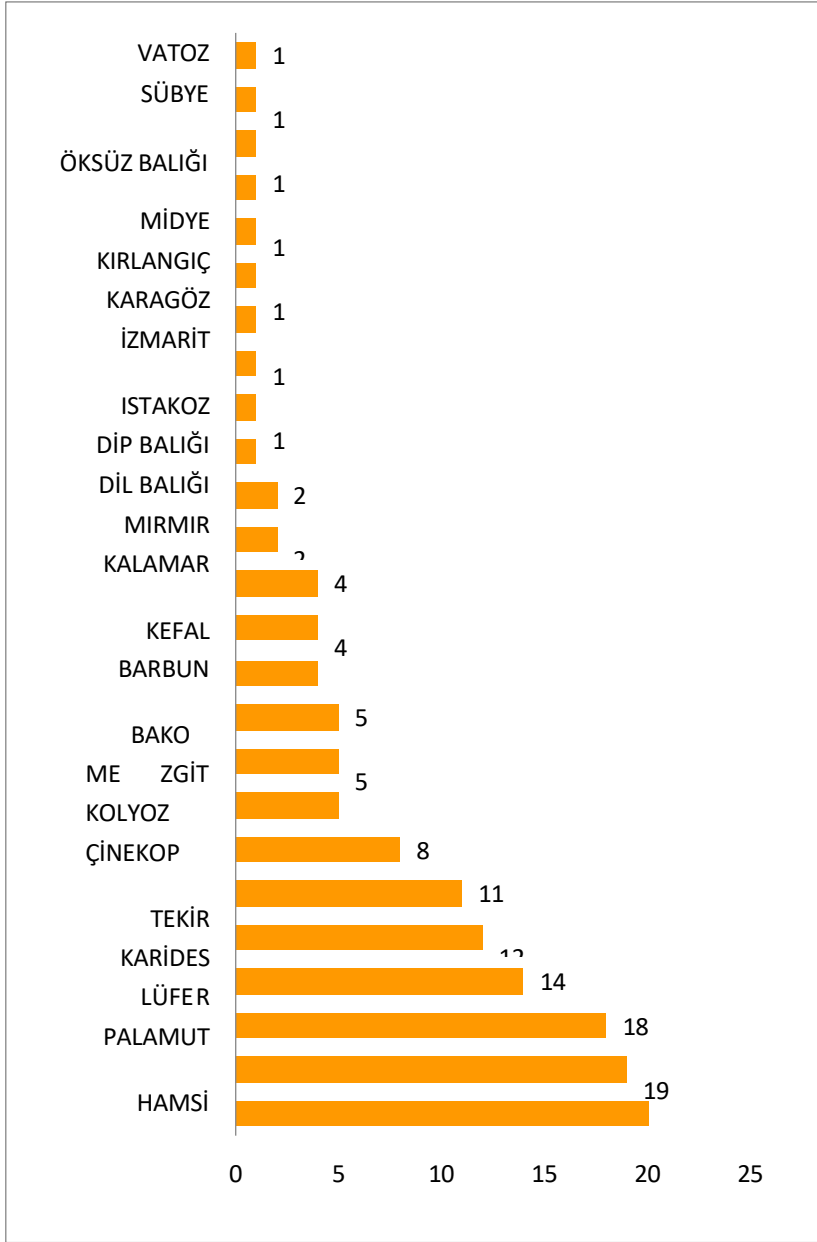

Şekil 23. Körfez bölgesindeki balıkçıların son 1 sene içerisinde yakaladığı 3 balık türü

2.19.2. Bandırma Bölgesi

BANDIRMA bölgesinde balıkçılık faaliyetinde bulunan 51 kişiye son bir sene içerisinde en çok yakaladıkları 3 balık türü sorulmuş, vermiş oldukları cevaplar kaydedilmiştir.

Balıkçıların vermiş oldukları cevaplar değişkenlik göstermektedir. Verilen cevaplar doğrultusunda 25 türe ulaşılmıştır. BANDIRMA bölgesinde avlanan balıkçılar (n=51) arasında son 1 sene içerisinde en çok yakalanan balık türü 20 balıkçının vermiş olduğu cevap ile sardalya olarak belirlenmiştir. 2.sırayı ise 19 balıkçının vermiş olduğu cevap doğrultusunda istavrit, 18 kişinin vermiş olduğu cevap doğrultusunda 3.sırayı ise hamsi almaktadır.

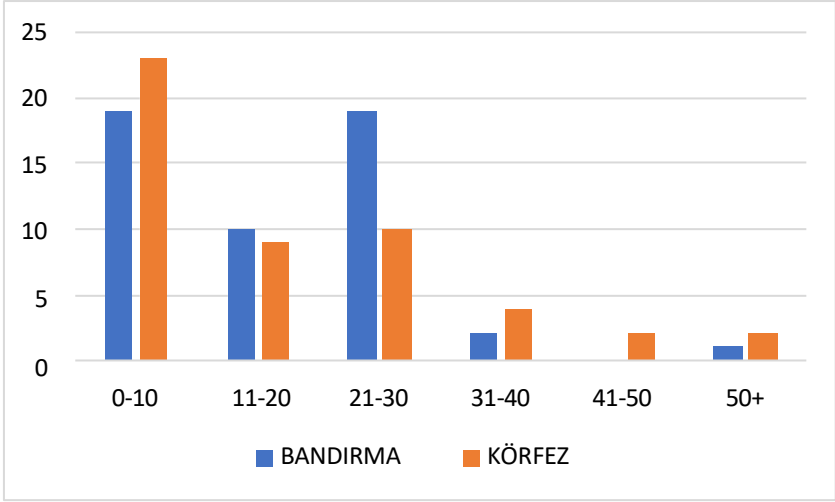

Şekil 24. Bandırma bölgesindeki balıkçıların son 1 sene içerisinde en çok yakaladığı 3 balık türü

2.20. Tekne Yaşı

BANDIRMA ve KÖRFEZ olarak isimlendirilen araştırma sahalarında balıkçılık yapan katılımcıların kullandıkları teknelerin yaşları hesaplanmıştır. Veriler doğrultusunda en

yaşlı tekne 84 yaşında olup, KÖRFEZ bölgesinde faaliyet göstermektedir. Ankete katılan teknelerden (n=101) 42 tanesinin yaşı 0-10 yıl arasında değişim göstermektedir, başka bir deyişle tekne varlığımız 10 yaş ve altındadır. 41 yıldan fazladır işlevde olan tekne sayısı yalnızca 5 tanedir.

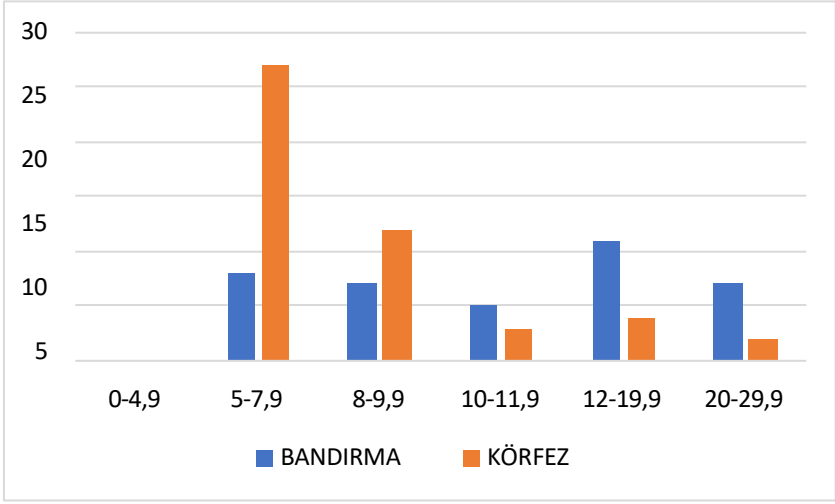

Şekil 25.Araştırmaların tekne yaşlarının analizi

2.21 Tekne Boyu

Anket çalışmamıza katılım sağlayan balıkçıların (n=101) faaliyet gösterdikleri tekne boyları araştırılmış ve sonuçlar kaydedilerek analiz edilmiştir. Tekne boylarının sınıf aralıkları Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün tasnif sıralaması baz alınarak yapılmıştır.

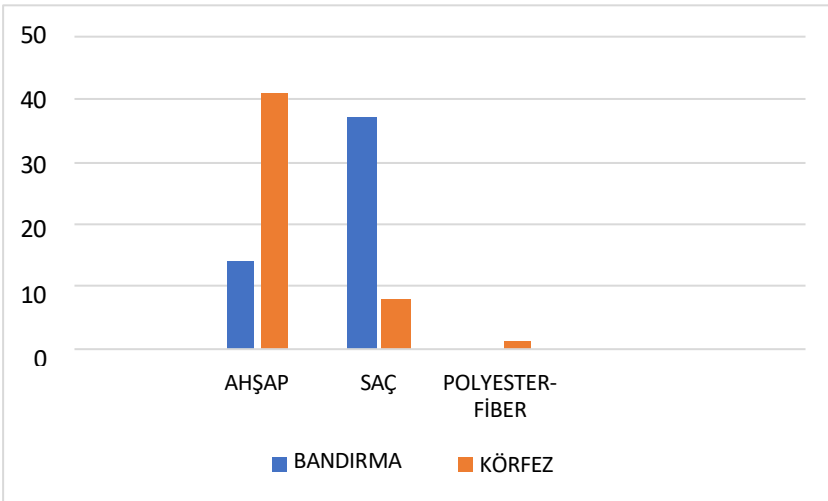
Veriler sonucunda 5 metreden daha kısa tekne bulunmadığı tespit edilmiştir. En kısa teknenin boyu 5,5 metre olup KÖRFEZ bölgesinde faaliyet gösterirken, en uzun teknenin boyu 60 metre olup yine KÖRFEZ bölgesinde faaliyet göstermektedir.

Şekil.26 Araştırılan tekne boylarının analizi

2.22 Tekne Yapım Malzemesi

Çalışmaya katılım gösteren balıkçı teknelerinin yapım malzemeleri araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda KÖRFEZ bölgesindeki balıkçıların büyük çoğunluğunun (n=41) ahşap tekneler ile faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. BANDIRMA bölgesinde ise saç tekneler, ahşap teknelere göre daha yoğun kullanılmaktadır. Yalnızca KÖRFEZ bölgesinde 1 teknenin yapısında polyester-fiber malzeme kullanıldığı gözlemlenmiştir.

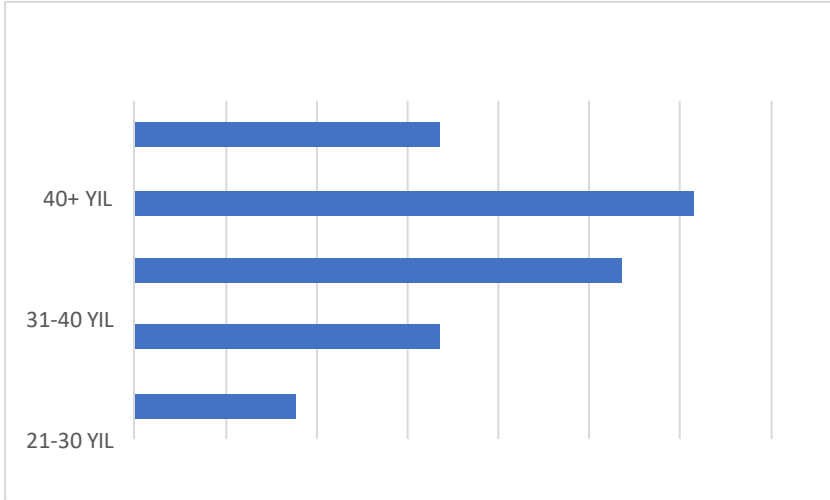
Şekil 27. Balıkçı teknelerinin yapım malzemesi analizi

2.23 Meslek Tecrübesi

Çalışmamıza katılan balıkçıların meslek tecrübelerinin

%8,91'inin 0-10 yıl, %16,83'ünün 11-20 yıl, %26,73'ünün 21-30 yıl, %30,69'unun 31-40 yıl, %16,83'ünün 40 yıldan fazla balıkçılık tecrübesi olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızdan elde edilen veriler diğer araştırma sonuçları ile uyum içerisindedir. Balıkçılık tecrübesi genel anlamda 20 yılın üzerindedir. Bu durum balıkçılık faaliyetinde bulunan insanların oldukça tecrübeli olduğu göstermektedir.

Şekil 28. Balıkçıların mesleki tecrübelerinin analizi

Sonuç

Balıkesir İline bağlı, kıyı şeridinde yer alan, ilçe ve beldelerde faaliyet gösteren balıkçıların sosyo-ekonomik durumunun analiz edildiği bu çalışmada bölge balıkçılarının karşılaştığı sorunlar ele alınmıştır. Bölge balıkçılarının sosyo-ekonomik yapıları diğer bölgelerdeki balıkçılar ile benzerlik göstermektedir. Ülke düzeyinde balıkçılık ve kooperatifçilik anlamında yapılacak düzenlemeler sektöre katkı sağlayacaktır. Bu nedenle kooperatifler, balıkçıların mesleki ihtiyaçlarını karşılayacak düzeye erişmeli ve kooperatif bilinci arttırılmalıdır. Çünkü Türkiye balıkçısının ve balık kaynaklarının geleceği bir ölçüde su ürünleri kooperatiflerinin başarısına bağlıdır. Anketimize katılım sağlayan

balıkçılarımızın çoğu mesleğe, aile mesleği olarak ya da zorunluluktan başlamasına rağmen büyük oranda mesleğe devam etmek istediklerini bildirmişlerdir. Mesleği idame etmek isteyenlerin sayısının arttırılması ve özellikle kadın balıkçıların sektöre dahil edilmesi, varlıklarının fark edilebilmesi için halk eğitim merkezlerinde çeşitli eğitimler verilmeli ve sosyal değişim projeleri ile desteklenmelidir. Kadın balıkçılarımızın çoğu tekne sahibi olmadıkları için resmi kayıtlarda görünmemektedir ve balıkçı ailelerde sosyal güvence önceliği erkeklere verildiği için kadın balıkçılarımız sosyal güvenlik haklarından yararlanamamaktadır. Bu sorunun çözümünde cinsiyet eşitliği yaklaşımı çok önemlidir. Balıkçılık sektöründeki geleneksel cinsiyet rol algısını, sektördeki kadın balıkçılar aracılığı ile değiştirmek; balıkçı kadınların iş gücündeki temsilini, görünürlüğüne arttırarak güçlendirmek gerekmektedir. Kadın balıkçılarımızı teşvik etmek için çalışmalar yürütülmeli, kooperatifler aracılığı ile örgütlenmeleri sağlanmalıdır. Böylece bu örgütlenmiş yapı sayesinde politik ağırlık kazanarak politika koyucular tarafından fark edilip seslerini duyurabilme imkanına sahip olabileceklerdir. Aynı zamanda artan balıkçılık maliyetleri, biyolojik çeşitliliğin azalması gibi nedenler gençlerin balıkçılık mesleğini güvenli bulmayarak tercih etmemesine neden olmaktadır. Bu nedenle balıkçıların yaş ortalaması giderek artmaktadır. Bu durum ilerleyen zamanlarda balıkçılık faaliyeti ile uğraşan kişi sayısının azalacağını göstergesidir. Balıkçıların yaşam standartlarının daha iyi hale getirilmesi halinde balıkçılığın sürdürülebilir geleceği güvence altına alınacaktır. Çünkü balıkçılık; Marmara Bölgesi için önemli bir geçim kaynağıdır. Dünyadaki hızlı devinim balıkçılığı da etkilemiştir. Balıkesir iline bağlı kıyı şeridinde yer alan, ilçe ve beldelerde faaliyet gösteren balıkçıların sorunlarını, diğer balıkçıların yaşadığı sorunlarla ayrı düşünmek mümkün olmamakla birlikte her bölgenin balıkçıları için aynı çözümün gerçek çözümü oluşturacağı her zaman söylenemez.

Çünkü bu araştırmadan da görüleceği üzere bölgesel farklılıklar bölgesel çözümleri beklemektedir. Bu nedenle balıkçıların karşılaştıkları yerel sorunlar dikkate alınmalı ve yine bölgesel çözümler bulunmaya çalışılmalı hatta sorunun asıl paydaşı olan balıkçıların çözümde de paydaş olmaları adına ortak çözüm önerileri için görüşlerinin alınmasının

önemli olduğunu düşünmekteyiz. Bölgesel olarak yapılan sosyo-ekonomik durum analizlerinin zaman ile geçirdiği değişikliklerin olduğu bu araştırmada bir kez daha ortaya konurken bunun düzenli olarak irdelenmesi gerekliliği unutulmadan politika koyucuların bu durumdan haberdar olmalarının çözüm açısından daha kısa zamanda, daha ekonomik maliyetlerle ve daha başarılı süreçler doğuracağı gerçekleriyle bu çalışmanın bundan sonraki çalışmalara ışık tutmasını dilerim.

Kaynakça

- Abdullah-Bin-Farid, BS, Mondal, S., Satu, KA, Adhikary, RK ve Saha, D. (2013). BaluharBaor, Jhenaidah, Bangladeş balıkçıların yönetimi ve sosyo-ekonomik koşulları. *Balıkçılık Dergisi*, 1(1), 30-36.
- Aksoy, R., & Gökhan, K. O. Ç. (2012). Küçük ölçekli balıkçılığın genel profili: Zonguldak ili merkez ilçesinde bir saha çalışması. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (8), 87-103.
- Ali, MM, Hossain, MB, Minar, MH, Rahman, S., & Islam, MS (2014). Bangladeş, Lohalia Nehri balıkçıların sosyo-ekonomik yönleri. *Ortadoğu Bilimsel Araştırma Dergisi*, 19 (2), 191-195.
- Altınışik, S. (2006). *Çanakkale ili deniz balıkçılığının sosyo-ekonomik durumu ve pazarlama yapısı* (Master's thesis, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Atay, B., (2020). *Hatay ili küçük ölçekli balıkçılığının durumu* (Yüksek Lisans Tezi), 124 s., Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 650672).
- Avan, S. (2007). *Manisa Gölü balıkçıların sosyo-ekonomik yapısı* (Doktora Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (TezNo:201634)
- Aydın, M., Karapıçak, M., & Balık, İ. (2018). Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Amatör Balıkçılığın Sosyo-ekonomik Analizi. *Ecological Life Sciences*, 13 (1), 1-14.
- Balık, İ., & Ayyıldız, M. (2019). Yalova İli'nde Deniz Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo- ekonomik Yapısı. *Kent Akademisi*, 12 (2), 288-298.
- Bappa, SB, Hossain, MMM, Dey, BK, Akter, S., & Hasan-Uj -Jaman, M. (2014). Bangladeş, Jhenidah bölgesindeki Kaligonj 'daki Marj at Baor balıkçıların sosyo-ekonomik durumu. *Balıkçılık Dergisi*, 2 (2), 100- 105.
- Benli, K. (2009). *İstanbul ili Marmara Denizi sahil şeridi deniz balıkçılığının sosyo- ekonomik yapısı ve deniz ürünleri pazarlanması* (Yüksek Lisans

- Tezi)., Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (TezNo:258707).
- Bulut, E. (2019). *Bursa Kıyıları Mimari Kimliğinin İncelenmesi ve İyileştirme Önerileri*: (Yüksek Lisans Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:554923)
- Can, M. F., Serpin, D., & Can, M. F. (2012). İskenderun Körfezinde küçük çaplı balıkçılığın genel durumu: İskenderun, Arsuz ve Konacık örneği. *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 167-175.
- Ceyhan, T., Akyol, O., Ünal, V., (2006). Edremit Körfezi (Ege Denizi) Kıyı Balıkçılığı Üzerine Bir Araştırma, *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi* 2006, 373- 375.
- Çekiç, M., Hereklioğlu, M., & Ergüden, D. (2020). Ege Denizi'nde Deniz Patlıcanı (Holothuroidea) Avcılığı Yapan Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Durumu. *Acta Aquatica Turcica*, 16(2), 214-237.
- Dardeniz, A., Kaynaş, K., Ateş, F., (2001). Çanakkale İli Bağcılığının Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, *Bahçe* 30 (1-2): 25-35 2001.
- Dartay, M., Duman, E., Duman, M., & Ateşşahin, T. (2009). Keban Baraj Gölü Pertek Bölgesi Balıkçılarının Sosyo-Ekonomik Analizi. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 26 (2), 135-138.
- Dartay, M., & Canpolat, İ. (2017). Keban Baraj Gölü (Elâzığ / Türkiye) su ürünleri kooperatiflerine ortak balıkçıların sosyo-ekonomik yapısı. *Su Ürünleri Dergisi*, 34(1), 41-46.
- Doğan, K. (2009). Iznik Gölü (Bursa) Gümüş Baliği Avcılığı Yapan Tekne Sahibi Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Analizi. *Journal of Fisheries Sciences. com*, 3 (1), 58-67.
- Doğan, K. (2010). İstanbul su ürünleri kooperatifleri ve ortaklarının sosyo- ekonomik analizi. *Journal of Fisheries Sciences. com*, 4 (4), 318.
- Doğan, K., Alıçlı, T. Z., & Altunay, M. A. (2019). Marmara Ereğlisi (Tekirdağ) Küçük Ölçekli Balıkçılık Faaliyeti ve Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Yapısının Analizi. *Aquatic Research*, 2 (4), 200-210.
- Doğan, K., & Gönülal, O. (2011). Gökçeada (Ege denizi) balıkçılığı ve balıkçıların sosyo-ekonomik yapısı. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 2 (3), 57-69.
- Doğaner, S., (2014). Gemlik Körfezi kuzey kıyılarının turizm coğrafyası, *Türk Coğrafya Dergisi*, 0 (27), 59-84.
- Düz, G., (2011), *Bursa ve Kocaeli illeri kıyısı balıkçılığının karşılaştırmalı sosyo-ekonomik analizi*, (Yüksek Lisans

- Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 297706).
- Göncüoğlu, H., (2008). *Güney Ege'deki kadın balıkçıların sosyo-demo gra fik özellikleri, örgütlenme eğilimleri ve sorunları* (Yüksek Lisans Tezi), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 213963).
- Güngör, H., Zengin, M., & Güngör, G. Marmara Denizi Derin Su Pembe Karides Balıkçılığının Sosyo-Ekonomik Yapısı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4 (3), 261-269.
- Güngör, H., Güngör, G., & Benli, K. İstanbul İli (Marmara Denizi Sahil Şeridi) Deniz Balıkçılığında Faaliyette Bulunan Tekne Sahiplerinin Sosyo-Ekonomik Yapıları. *11.Ulusal Tarım Ekolojisi Kongresi* 3-5 Eylül 2014 Samsun.
- Habib, N. ve Jan, S. (2021). Jammu ve Keşmir'in Bandipora ilçesindeki Wular Gölü'ndeki balıkçı topluluğunun sosyo-ekonomik durumu. *Balıkçılık Dergisi*, 9 (3), 93205-93205.
- Demirci, S., M AYTEKİN, N., & ŞİMŞEK, E. İskenderun Balıkçı Barınağında Sosyo-EkonomikDurum. *Su Ürünleri Mühendisleri Derneği Dergisi*, 58.
- İşmen, A., Arık Çolakoğlu, F., Özen, Ö., Yığın, Ç., (2006). Çanakkale Balıkçılığının GenelDurumu, *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi* 2006.
- Kayhan, F. E. & Büyükgürgan, N. (2017). Gemlik Körfezi (Marmara Denizi, Bursa) Balık Tür Çeşitliliği Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Fen Bilimleri Dergisi*, 29 (2) , 70-76 .
- Kalita, GJ, Sarma, PK, Goswami, P. ve Rout, S. (2015). Beki Nehri, Barpeta, Assam'da balıkçıların sosyo-ekonomik durumları ve kullanılan farklı av araçları. *Entomoloji ve Zooloji Çalışmaları Dergisi*, 3 (1), 193-198.
- Kuru, H. (2013). *İzmir Körfezi kıyısı şeridinde yapılan amatör balıkçılığın sosyo-ekonomik değerlendirmesi* (Doktora Tezi) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 343007).
- Maynou, F., Morales-Nin, B., Cabanellas-Reboredo, M., Palmer, M.,García,E., & Grau, AM (2013). Balear Adaları'nda (Batı Akdeniz) küçük ölçekli balıkçılık: Sosyo- ekonomik bir yaklaşım. *Balıkçılık araştırması*,139, 11-17.
- Mutlu, C., Uncumusaoğlu, C. M., & Verap, B. (2018). Giresun'un Balıkçılık FaaliyetlerininEkonomik Analizi. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 87-97.
- Palivela, H., Satyanarayana, G., Jawahar, PJ ve Neeharika, MS (2011). Lawson Körfezi Balıkçıları'nın sosyo-ekonomik durumu, Visakhapatnam, Hindistan. *Ekolojik Çevre Koruma* , 17 (4), 811-814.

- Reis, İ., Cerim, H., & Ateş, C. (2020). Aşağı Sakarya nehri balıkçılarının sosyo-ekonomikanalizi. *Aquat Res* 3 (2), 66-71.
- Sağlam, N. E., Düzgüneş, E., & Özbek, G. (2016). Doğu Karadeniz Bölgesi'nde deniz balıkçılarının sosyo-ekonomik yapısı. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33(3), 259-270.
- Sağlam, N. E., & Karadal, E. (2016). Akdeniz Bölgesi sahil şeridi deniz balıkçılığının sosyoekonomik yapısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 12(2), 158-169.
- Sarıkaya, S. (1980). *Su Ürünleri Avcılığı ve Av Teknolojisi*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü. Başbakanlık Basımevi.
- Şahin, E., & Özekinci, U. (2020). Küçük Ölçekli Balıkçılığın Sosyo-Ekonomik Durumu, Çanakkale (Kuzey Ege), Türkiye. *Çanakkale Onsekiz Mart University Journal of Marine Sciences and Fisheries*, 3 (1), 19-26.
- Tzanatos, E., Dimitriou, E., Katselis, G., Georgiadis, M. and Koutsikopolulos, C. 2005, Composition, temporal dynamics and regional characteristics of small-scale fisheries in Greek. *Fisheries Research* 73: 147-158.
- Uncumusaoğlu, C. M., (2015), Giresun'da Deniz Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo- ekonomik Yapısı, (Yüksek Lisans Tezi) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkeziveri tabanından erişildi (Tez no: 406432).
- Uzmanoğlu, S., & Soylu, M. (2006). Karasu (Sakarya) Bölgesi Deniz Balıkçıları SosyoEkonomik Yapısı. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 23 (3), 515-518. Uzmanoğlu, S., & Soylu, M. (2012). Yeni Karpuzlu Baraj Gölü balıkçıları sosyo- ekonomik yapısı. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 29 (4), 175-179.
- Ünal, V., (2001). Foça balıkçılığının sosyo-ekonomik analizi ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi üzerine bir araştırma (Doktora Tezi) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 112689).
- Ünal, V. (2003). Yarı Zamanlı Küçük Ölçekli Balıkçılığın Sosyo-Ekonomik Analizi, Foça(Ege Denizi). *Su Ürünleri Dergisi*, 20(1).
- Yağlıoğlu, D. (2013). Akçakoca (Batı Karadeniz) balıkçılığı ve balıkçıların sosyo-ekonomik analizi. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 9 (1), 35-42.
- Yücel, Ş. (2006). Orta Karadeniz Bölgesi Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo- Ekonomik Durumu. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 23 (3), 529-532.

Harita Genel Müdürlüğü (2022). Türkiye Cumhuriyeti Haritası
<https://atlas.harita.gov.tr/#5/39/35> Erişim Tarihi: 14.12.2022

Vikipedi. Özgür Ansiklopedisi, (2022).
Bandırma,
<https://tr.wikipedia.org/wiki/Band%C4%B1rma> Erişim Tarihi:
10.12.2022

Nüfusu.com, (2022). Bandırma
Nüfusu,
https://www.nufusu.com/ilce/bandirma_balikesir-nufusu
Erişim Tarihi: 13.12.2022

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2022). Balıkesir Fiziki Özellikleri,
<https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65836/fiziki-ozellikler.html>
Erişim Tarihi: 13.12.2022

Nüfusu.com, (2022) Gemlik
Nüfusu,
https://www.nufusu.com/ilce/gemlik_bursa-nufusu#:~:text=Gemlik%20n%C3%BCfusu%202021%20y%C4%B1l%20g%C3%B6re,erkek%20ve%2058.050%20kad%C4%B1ndan%20olu%C5%9Fmaktad%C4%B1r Erişim Tarihi: 13.12.2022

Çanakkale İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü (2022). Çanakkale
Coğrafyası,
<https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70467/coğrafya.html> Erişim Tarihi: 15.12.2022

Nüfusu.com (2022). Çanakkale
Nüfusu,
<https://www.nufusu.com/il/canakkale-nufusu#:~:text=%C3%87anakkale%20n%C3%BCfusu%20bir%20%C3%B6nceki%20y%C4%B1la,%2C%20%49%2C70%20kad%C4%B1nd%C4%B1r>.
Erişim Tarihi: 13.12.2022

Vikipedi. Özgür. Ansiklopedisi, (2022)
Edremit, https://tr.wikipedia.org/wiki/Edremit_Körfezi
Erişim Tarihi: 15.12.2022

Nüfusu.com (2022). Edremit
Nüfusu,
https://www.nufusu.com/ilce/edremit_balikesir-nufusu
Erişim Tarihi: 13.12.2022

- Ordu İl Tarım Ve Orman Müdürlüğü (2023). Ağ Tanımları, https://ordu.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Hayvan%20Sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/ag_tanimlari.pdf Erişim Tarihi: 18.02.2023
- Salih Bahtiyar (2023). Trol, Gırgır; Parakete Nedir, https://salibahtiyar.tr.gg/Trol_G%26%23305%3Brg%26%23305%3Br_Parakete-Nedir.htm Erişim Tarihi: 18.02.2023
- Kadın Balıkçılar Derneği (2023). Türkiye’de kadın balıkçılar, <https://kadinbalikcilardernegi.org/turkiyede-kadin-balikcilar/> Erişim Tarihi: 19.02.2023
- Memurlar.net (2023). Kişi başına düşen araç sayısında 3 il zirvede yer alıyor, <https://www.memurlar.net/haber/1053743/kisi-basina-dusen-arac-sayisinda-3-il-zirvede-yer-aliyor.html> Erişim Tarihi: 19.02.2023
- TÜİK (2023). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581> Erişim Tarihi: 19.02.2023
- Cerezforum (2023). Balık Ağları ve Avlanma Yöntemleri, <https://www.cerezforum.com/konu/balik-aglari-ve-avlanma-yontemleri.47805/> Erişim Tarihi: 19.02.2023

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜREL MİRAS
KAPSAMINDA BALIKESİR'DE KAYBOLMAYA YÜZ
TUTMUŞ GELENEKSEL MESLEKLER
İlker Mümin ÇAĞLAR***

1. Giriş

Kültürel miras, geçmiş nesillerce ortaya çıkarılan, hem yerelde kendisine has özellikler taşıyan hem de günümüz için insanlığın ortak izlerini barındıran, maziye ait maddi-manevi değerler bütünüdür. Bu miras, toplumların kendilerine has özelliklerini gelecek kuşaklara aktarabilmeleri için bilhassa sahip çıkılması gereken bir kavramdır.¹ Toplumların ihtiyacına binaen beliren, gelişerek iktisadi ve sosyal hayatta yerine alan, talep oldukça da devam eden meslekler içerisinde, günümüzde karşılığı olmayan ya da çok az rağbet gören, temelinde el işçiliği ve bedeni güç gerektirenlerine “geleneksel meslekler” ifadesini kullanmak uygun düşecektir. Zamanımızda giderek kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel meslekler sahip çıkılması gereken kültürel miras kapsamında ele alınmalıdır. Günümüzde bu mesleklerin bazıları kaybolmuş bazıları ise varlıklarını devam ettirebilmek adına zamana karşı dayanmaya çalışırken, fark edilmeyi ve desteklenmeyi beklemektedirler.

Geleneksel meslekler bir yönüyle el sanatlarına dayanır. Mesleki teşekküllerin sanayi devrimi öncesi beden gücüyle el işçiliği üzerinden faaliyet bulduğu zamanlarda, ortak kimlik, içtimai hayatın kodları ve aidiyet duygusu gibi özellikler ile kendisini gösteren kültürel miras, kültürel belleğin günümüze

* Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, magnisa45@gmail.com
¹ Ferhat Arslan - İlker Mümin Çağlar - Cengiz Gürbıyık, “Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği”, *Studies Of The Ottoman Domain*, 7/13 (2017), s.212.

intikalinde ayrıca önemli bir taşıyıcıdır. Hayatın her alanında yer bulan, topluma dair tüm hallerde görülen geçmişe ait maddi unsurlar, dünün serencamını bugüne aktarır. Bunlar içerisinde doğum, evlenme ve ölüm gibi hayatın en önemli anlarındaki tanıklıklarını, ahşap oymalı beşikler, keten üzerine ipek iplik işlemeli peşkirler, halılar, kilimler, bakır sahanlar, fincan zarfları, at koşum takımları, minderler, yastıklar, döşekler, gömlekler, çizmeler, ziynet eşyaları gibi pek çok geleneksel tarafı olan eşyalar üzerinden sergiler.² Bu eşyaları üreten meslek erbaplarının ve mesleklerin varlıklarının devam etmesi kültürel benliğin korunmasında önemli bir etkindir.

14. yüzyılın başlarından itibaren Türk hâkimiyetine giren Balıkesir, Karesi Bey tarafından Bizans'a karşı bir uç beyliği şeklinde teşkil edilmiş, Orhan Bey zamanında ise Osmanlı devletine dâhil olmuştur. 7 asırdan fazla bir süredir Türk yurdu olan Balıkesir civarındaki yerleşimin, zaman içerisinde meydana getirdiği kültürel değerler içerisinde, bölgede icra edilmiş meslekler yoluyla kültürel benliğinin muhafaza edilebilmesi için, tarihi kayıtlardan yola çıkarak, bölgede geçmişte yer bulmuş geleneksel mesleklerin neleri içerdiğinin tespiti mevcut çalışmanın ilk aşamasını oluşturmaktadır.

2. Tarihi Süreçte Balıkesir'de Mesleki Zümreler

Balıkesir'e ait tahrir, nüfus, temettuat, şeriyye sicil defterlerinden ve salnamelerden yola çıkılarak bölgedeki mesleki yapılanmayla ilgili tarihi bir süreç dâhilinde bazı bilgilere ulaşılabilmektedir. Balıkesir şeriyye sicil defterleri verilerden hareketle; XVI. yüzyılda Balıkesir'de mesleki isimlerle anılan çarşı, pazar ve mahallelerin yer aldığı görülmektedir. Bunlar Kefşgerli ve Attarlar çarşıları ile Kasaplar, Börkcüler, Börekçiler, Eskikuyumcular, Debbağlar, Dinkçiler mahalleleridir.³ XVII. yüzyıla ait kayıtlarda ise Boyacılar, Semerciler, Nalbantlar, Kuyumcular⁴, Demirciler, Bakkallar, Başmakçılar, Kazancılar çarşılarına

² İbrahim Ethem Arioğlu - Özlem Aydoğdu Atasoy, "Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı", *Turkish Studies*, 10/16 (2015), s.112-113.

³ Sevgi Aygün, *692 No'lu Balıkesir Şer'iye Sicil Defteri (Transkripsiyon ve Değerlendirme)*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005, s.29.

⁴ Fırat Çakır, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Balıkesir Şehir Masrafları*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 35.

rastlanmaktadır.⁵ Ayrıca XVII. yüzyılda mescit ve camii isimlerinde de mesleki unvanlar bulunmaktadır. Bunlar Kasaplar camii, Dinkçiler mescidi, Börekçiler mescidi, Eskikuyumcular mescidi ve İğneci mescididir.⁶

Güney Marmara’da bir kavşak noktası ve yol güzergahında yer alan Balıkesir’de Osmanlı hakimiyetine geçtiği ilk dönemden itibaren canlı bir şehir hayatının olması da beklenmektedir. Nitekim daha Karesi beyliği zamanında Balıkesir’in bir şehir hüviyeti taşıdığı İbn Battuta’nın gözlemlerinde de kendisini göstermektedir. Battu’da şehrin kalabalık, çarşısının ise canlı ve zengin olduğunu ifade etmiştir.⁷

Tablo 1: XVI. Yüzyılda Balıkesir Şehrindeki Kimi Esnaf Zümreleri⁸

Attar	Habbaz
Bakkal	Helvacı
Balıkçı	Kalburcu
Bennâ	Kasap
Çarıkçı	Kazancı
Çömlekçi	Mücellid
Debbağ	Nalbant
Değirmenci	Paşmakçı
Dellak	Sabuncu

⁵ Mustafa Murat Öntuğ, *XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Balıkesir Şehrinin Fiziki, Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003, s.267.

⁶ Öntuğ, a.g.t., ss. 69-83.

⁷ İbn Battuta Seyahatnamesi, Yapı Kredi Yayınları, Çev. A. Sait Aykut, C.I, İstanbul, 2000, s.428.

⁸ XVI. yüzyılda Balıkesir’e ait meslek bilgilerinin alındığı kaynaklar: Sezai Sevim, *XVI. Yüzyılda Karesi Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1993; Aygün, a.g.t.

Derzi	Sucu
Duvarcı	Kuyumcu
Börkçü	Börekçi
Dinkçi	Abacı
Demirci	Hamamcı
Yağcı	Müderriş
Hancı	Bezzaz

XVI. yüzyıla ait Balıkesir hakkındaki arşiv kaynağı çeşitliliği ve sayısının sonrasındaki asırlara göre azlığından dolayı, bu dönemde Balıkesir’de tespit edilen işkollarının tam manasıyla şehirdeki mesleki zümreleri ifade edemeyeceği malumdur. Fakat görünen odur ki, daha XVI. yüzyılda şehirde Zağanos Paşa ve Bostan Çavuş bezzazistanlarının yer alması, XV. asırda inşa edildiği bilinen Şerefettin Paşa hanı, Bostan Çavuş hanı, Hadım Mahmut Ağa hanıyla Bostan Çavuş kervansarayı ve Hoca Sinan kervansarayının mevcudiyeti,⁹ Balıkesir’de zengin bir iktisadi yapının varlığına ait göstergelerdir. Haliyle bu canlı ekonomik hayatın içerisinde çeşitli ve çok sayıda meslek zümresinin bulunması da beklenir.

Tablo 2: XVII. Yüzyılda Balıkesir Şehrindeki Kimi Esnaf Zümreleri¹⁰

Debbağ	Haffaf	Dikici	Pabuççu
Saraç	Kürkçü	İplikçi	Mutaf

⁹ Sevim, a.g.t, ss.300-303.

¹⁰ XVII. yüzyılda Balıkesir’e ait meslek bilgilerinin alındığı kaynaklar: İlker Er, *Balıkesir Tereke Kayıtları Üzerinde Bir Değerlendirme (1670–1700)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2008; Aylin Tanyıldızı, *707 Numaralı Balıkesir Şer’iyye Sicil Defteri’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Afyon Kocatepepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2021; Öntuğ, a.g.t.

Abacı	Bezzaz	Cllah	Keçeci
Boyacı	Terzi	Mutaf	Deveci
Bezzaz	Bedestenci	Tüccar	Getirici
Boyacı	Terzi	Hallaç	Yorgancı
Kuyumcu	Kazancı	Demirci	ilingir
Nalbant	Nalçacı	Bakkal	Ekmekçi
Börekçi	reki	Helvacı	Bozacı
Leblebici	Kahveci	Hancı	Kasap
Yağcı	Değirmenci	Tuzcu	Fırıncı
Attar	Sabuncu	Mumcu	Yağcı
Aşçı	Semerci	Buzcu	Berber
Testici	Mezarcı	Bekçi	Kalaycı
Sepetçi	Paşmakçı	Bakkal	Dinkçi

XVII. yüzyıla gelindiğinde Balıkesir’de meslek teşekküllerinin köklü bir şekilde yer bulduğu söylenbilir. Artık tam manasıyla şehir kimliğini üzerinde taşıyan Balıkesir’de, müstakilen kendi isimlerini taşıyan esnaf arşısının sayısı da artmıştır.

Tablo 3: XVIII. Yüzyılda Balıkesir Şehrindeki Kimi Esnaf Zümreleri¹¹

Çiftçi	Deveci	Tüccar	Attar
Papuççu	Debbağ	Terzi	Bakırcı
Kalaycı	Nalbant	Bakkal	Berber
Dülger	Abacı	Çukacı	Keçeci
Semerci	Kaytancı	Şayakçı	Kürkçü
Değirmenci	Kantarcı	Çuvalcı	Bıçakçı
Çıkrıkçı	Makasçı	Kuyumcu	Kazancı
Fırıncı	Kasap	Çerçi	Pazarcı
Yağcı	Dinkçi	Saraç	Bezzaz
Dikici	Çilingir	Simitçi	Börekçi
Çörekçi	Habbaz	Kahveci	Leblebici
Kömürcü	Mumcu	Sabuncu	Hamamcı
Hancı	İplikçi	Cüllah	Yorgancı
Boyacı	Testici	Kıyıcı	Tütüncü
Oduncu	Barutçu	Topçu	Çakçakçı
Macuncu	Doğramacı	Kaldırımcı	Kuyucu

¹¹ XVIII. yüzyılda Balıkesir'e ait meslek bilgilerinin alındığı kaynaklar: Aynur Ünlüyol, *Şer'iyye Sicillerine Göre XVIII. Asrın İlk Yarısında Balıkesir (1700-1730)*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Bursa, 1995; Huriye Sarıkaya, *179 Numaralı Manisa ve 717 Numaralı Balıkesir Şer'iyye Sicillerine Göre Lâle Devri'nin İlk Yıllarında Batı Anadolu'da Sosyal ve Ekonomik Hayat*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2016; Özge Salarga, *Tereke Defterlerine Göre Balıkesir Kazasının Sosyo-Ekonomik Hayatı (1698-1718)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2019; Çakır, a.g.t.

Çeşmeci	Sandıkçı	Çubukçu	Mekkekareci
Menzilci	Natur	Pasban	Tellak
Tellal	Hamal	Makasçı	Karcı
Saatçi			

XVIII. yüzyıl Balıkesir’inde sayı ve çeşit bakımından zengin bir mesleki yapılanma görülmektedir. El işçiliği ve yoğun emeğe dayalı zanaatların şehir ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4: XIX. Yüzyılda Balıkesir Şehrindeki Kimi Esnaf Zümreleri¹²

Bezirgân	Balcı	Karakullukçu	Müezzin
İmam	Hatip	Kayyum	Cibinci
Peşkirci	Sazcı	Gömllekçi	Hekim
Çerçi	Soğancı	Sabcı	Katırcı
Kilci	Bedestenci	Suyolcu	Makacı
Şam Börekçi	Eşekçi	Kınacı	Kangalcı

¹² XIX. yüzyılda Balıkesir’e ait meslek bilgilerinin alındığı kaynaklar: Bircan Durmaz, *745 Numaralı Balıkesir Şer’iyye Sicilinin (Vakıf Muhasebe Defteri) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1249-1266, M. 1834-1849)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2008; Mehmet Ali Tatoğlu, *753 Numaralı Şer’iye Siciline Göre Balıkesir’de Ekonomik, Sosyal ve Dinî Hayat*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006; Merve Çağlayan, *788 Numaralı Balıkesir Şer’iyye Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1299-1317)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2023; Semra Deniz, *7227 No’lu Balıkesir Sancağı Merkez Kazasına Bağlı Köylerin Temettü’at Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2010; Zübeyde Güneş Yağcı -Serdar Genç, *H.1256/M.1840-41 Tarihli Balıkesir Nüfus Defteri (Değerlendirme ve Transkripsiyon)*, Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, 2013.

Çöpçü	İyici	Kıyıcı	Sıvacı
Bıçakçı	Çakıcı	Yazıcı	Hancı
Tavacı	Dülger	Nalancı	Celveci
Bezzaz	Kubbeci	Bardakçı	Kiremitçi
Korucu	Bekçi	Boğçacı	Budakçı
Kunduracı	Kurbancı	Mihçı	Oduncu
Muhtar	Muhzır	Mübaşir	Müftü
Panayırıcı	Emanetçi	Fesçi	Gülleci
Hattat	İnekçi	Kadayıfçı	Kâğıtçı
Saatçi	Sarraf	Şekerci	Tarakçı
Tavukçu	Tuzcu	Sahaf	Nazarcı
Tavancı	Sicimci	Yağcı	Çilingir
Arpacı	Arabacı	Kömürcü	Paçacı
Urgancı	Çivici	Değirmenci	Kahveci
Çizmecici	Hallaç	Duhancı	Kalaycı
Pabuççu	Nalbant	Dinkçi	Paçacı
Dellal	Kirişçi	Çıkırıkçı	Mutaf
Ekmekçi	Debbağ	Bahçıvan	Leblebici
Hoşafçı	Çakmakçı	Eskici	Helvacı
Börekçi	Berber	Yağhaneci	Semerci
Muytab	Dikici	Sandıkçı	Abacı
Terzi	Urgancı	Attar	Hamamcı

Doğramacı	Çamaşırcı	Kavvas	Palacı
Bardakçı	Bakırcı	Kuyumcu	Demirci
Kürkçü	Yorgancı	Duvarcı	Basmaçı
Boyacı	İplikçi	Mimar	Mumcu
Çömlekçi	Döşemeci	Kasap	Çantacı
Bakkal	Keçeci	Saka	Kemerci
Tüfenkçi	Kapıcı	Deveci	Dombaycı
Sünnetçi	Çeşmeci	Saraç	Tellak
Takkeci	Kürekçi	Menzilci	Atçı
Camcı	Yoğurtçu	Yumurtacı	Davulcu

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Karesi sancağı genelinde dericilik, sabunculuk, yağcılık, iplik istihali, kumaş üretimi, dokumacılık, ormancılık ve madencilik endüstriye dayalı önde gelen iktisadi faaliyetlerdendir. Bu dönemde Karesi sancağının ekonomik durumu hakkında bilgi veren Şemseddin Sami de sancaktan ihraç olunan ürünler içerisinde şarap, kuru üzüm, rakı, palamut, ipek kozası ve balmumunun önde gelen emtiadan olduğunu belirtir.¹³

1892 yılına ait Hüdavendigâr vilayeti salnamesinde, Balıkesir'in sosyo-ekonomik yapısına dair bilgilerde, Balıkesir kazasının köyleriyle beraber toplam nüfusunun 107.000'i, merkez nüfusunun ise 13.118 kişiyi içerdiği belirtilmiştir.¹⁴ Balıkesir kazası dahilinde yaşayanların genellikle çiftçilikle uğraştıkları, buğday, arpa, nohut, burçak, bakla, çavdar, mısır darısı, alef, kum darı, susam, afyon, Hasan bey kavunu gibi

¹³ Şenay Atam, "Vital Cuinet'e Göre XIX. Yüzyıl Sonlarında Balıkesir'in İdari, Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020; 18 (4), s.384-385.

¹⁴ H.1310 Tarihli Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, s.421.

meyve ve sebze yetiştiriciliğinin yanında yer yer balcılıkta yaptıkları ifade edilmiştir.¹⁵

1926 yılı Balıkesir Ticaret ve Sanayi Odası salnamesinde şehrin iktisadi hayatına dair birtakım bilgiler verilmiştir. Tarım alanında buğday, arpa, mısır, bakla, fasulye, susam, afyon, patates, soğan ve diğer her nevi zahire ve hububat ile tütün, üzüm, şeftali, ayva, elma, karpuz, kavun gibi her nevi meyve ve sebze yetiştirildiği belirtilmiştir. Ayrıca hayvani üretimde yumurta, bal, deri, yün, yapağı, ipek kozası, kaymak, tereyağı, yoğurt, kaşar peyniri, beyaz peynir, pekmez, balmumu ve zeytinyağı yer almaktadır.¹⁶ Aynı salnamede bağcılıkla ilgili verilen bilgide, bağların on sene evvel filoksera hastalığı yüzünden harap olduğu, yeni yeni toparlanmaya başladıkları ifade edilir. Tütünle alakalı da tütünün Balıkesir'in en önemli zirai üretimlerinden biri olarak, Almanya, Macaristan ve Çekoslovakya'ya ihraç edildiği belirtilir. Zeytin için de Balıkesir iktisadi hayatında önemli bir yere sahip olduğu, yıllık 41.298.000 kilo mahsul edilip, zeytinden 8.858.500 kiloda da yağ üretildiği bilgisine yer verilir.¹⁷

1926 yılı Balıkesir ve Ticaret Odası salnamesinde hayvansal kaynaklı üretimle ilgili yün ve yapağı hakkındaki malumatta, yıllık 150.000 kıyye (195.240 kg) üretim gerçekleştiği ifade edilerek, ortalama olarak da bir koyundan 300 dirhem (962 gr) eğer koyun kuyrukluysa 1 kıyye (1,3 kg) yapağı elde edildiği belirtilir. Salnamede koza ve ipek üretimine dair de Birinci Dünya savaşı sırasında dut ağaçlarının tahrip edilerek azalmasıyla Balıkesir'deki ipek üretiminin düştüğü, yıllık 40.000 kıyye (52.240 kg) koza elde edilebildiği bilgisine yer verilir.¹⁸

Salnamede mesleki yapıyla alakalı verilen bilgilerde, debağat, kunduracılık, terzilik, papuşculuk, alatı ziraiye, arabacılık, çorapçılık, marangozluk sanatlarının çok geliştiği belirtilmiştir. Ayrıca kadınlar tarafından alaca bez dokunduğu, kıl üzerine torbalar, keçeden mamul döşemeler imal edildiği ifade edilir. 1926 yılı itibarıyla merkez kazada 10 adet fabrika bulunmaktadır. Bunlar, mensucat, bakır, dakik ve pamuk fabrikasıdır.¹⁹ Ayrıca 1927 yılı devlet salnamesinde şehrin

¹⁵ H.1310 Tarihli Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, s.423-424.

¹⁶ 1926 Yılı Balıkesir Ticaret ve Sanayi Odası Salnamesi, s.9.

¹⁷ 1926 Yılı Balıkesir Ticaret ve Sanayi Odası Salnamesi, s.10.

¹⁸ 1926 Yılı Balıkesir Ticaret ve Sanayi Odası Salnamesi, s.10.

¹⁹ 1926 Yılı Balıkesir Ticaret ve Sanayi Odası Salnamesi, s.7-8.

Okçu Kara mahallesinde susuz bir derenin kenarında, 25 adet debbağhanenin olduğuna, bunların eski usul üzere bedeni güçle üretim yaptıklarına, genellikle Japon ve Amerikan derileri işlediklerine değinilip, bu debbağhanelerin halk sağlığına karşı bir tehdit teşkil ettikleri için şehrin dışında sulak bir bölgeye taşınmaları gerektiği salık verilir.²⁰

3. Günümüzde Geleneksel Mesleklerin Balıkesir'deki Yeri

Balıkesir'de geçmişte yer bulmuş geleneksel mesleklerin neleri içerdiğinin tespiti yapılışından sonraki aşama, bu meslekler içerisinde, tarihi önemine binaen konu kısıtlaması yoluna gidilmesidir. Neticede belirlenen 9 geleneksel meslek ile çalışma sınırlandırılmıştır. Bunlar kalaycılık, yorgancılık, halıcılık, debbağlık, keçecilik, sabunculuk, nalbantlık, sepetçilik ve saraçlıktır. Bu aşamada, doküman analizi yoluyla bahsi geçen meslekler ve Balıkesir'deki erbapları hakkında yapılmış araştırmaların sonucunda neşredilmiş veya basında yer bulmuş çalışmaların derlenmesi, incelenmesi ve analizi yapılacaktır. Bu sayede oluşturulan örneklem grubu ile belirlenen mesleklerin, günümüz Balıkesir'indeki yeri ve nasıl bir durumda bulundukları ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

3. 1. Kalaycılık

Hammaddesi madene dayalı mesleklerden biri olan kalaycılık, bakırın kullanımına göre, senede birkaç kez kalay gerektirmesi sebebiyle genellikle çarşı ve pazarda bakırcılar esnafının yanında yer almaktaydı. Kalaylama, ince kömür tozuyla karışmış kum ile veya asit ya da kostik yardımıyla temizlenen bakır kaba, eritilmiş kalayın dökülmesi yoluyla gerçekleşir. Kalaycılık, özünde usta çırak ilişkisine dayanan bir sanat ve ticaret koludur.²¹

Balıkesir ve ilçelerinde çok az sayıda bu işi yapan ustaya rastlanmaktadır. 2018 yılında Balıkesir'in tek kalaycısı olarak görülen Hasan Örence ile yapılan görüşmeyi haber olarak veren bir yerel gazete, Balıkesir'de kalaycılığın durumunu işlemiştir. Bakırcılar çarşısında bu işi tek yapan kişinin kendisi olduğunu, şehirde ise bu işi yapan birkaç kişinin

²⁰ 1927 Yılı Türkiye Salmesi, Anadolu Matbaası, İstanbul, s.609.

²¹ Haldun Şekerci, "Kalaycılık ve Tombakçılık", *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı, C.1, Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021, s.588.

kaldığını belirten Hasan usta, kalaya talebin çok azalması sonucu kazancın düşmesiyle artık gençlerin bu sektöre yönelmediğini ve çırak da yetişmediğini ifade etmiştir.²²

3. 2. Yorgancılık

Anadolu’da yöreden yöreye hem iklim hem de coğrafi farklılıklara göre değişkenlik gösteren motif, desen ve dikiş türüne göre pamuk ya da yün kullanılarak hazırlanan yorganlar el işçiliğine dayanarak, bir gelenek dahilinde yorgancılık mesleği ile günümüze kadar ulaşmıştır.²³ Bugün fabrikasyon üretim dahilinde daha çok elyaf yorganlar kullanılmaktadır.

Ülke genelinde olduğu gibi Balıkesir’de de yorgancılık piyasada giderek azalan ve yeni ustaların yetişmediği bir işkolu halindedir. Balıkesir’deki 50 yıllık yorgancı ustalarında Celal Alakuş 2022 yılının Mart ayında yerel bir gazeteye verdiği röportajda, mesleğin giderek rağbet görmekten uzaklaştığını ve artık çırak yetişmediğini belirtmiştir. Mesleki deneyimine göre Balıkesir’de en çok tercih edilen yorgan renklerinin kırmızı, eflatun, mor ve pembe olduğunu en tutulan modellerinse kabak çiçeği, yelpaze, fiyonk, karanfil, baklava dilimi, armut, muz ve yelken figürlerini içerdiğini ifade etmiştir.²⁴

3.3. Halıcılık

Çözü, atkı, ilmeden oluşan üç iplikli sistem dahilinde meydana getirilen, kabartmalı olarak kesilmiş, düğümlü ve havlı dokumalara halı denilmektedir. Halıcılığın anavatanı Türkiye’nin de içinde yer aldığı Kuzey yarımkürenin orta enlemleridir. Bu bölgeye halı kuşağı da denir. M.Ö. 3. asra dayanan tarihiyle bilinen en eski halı Pazarcık kurganından çıkarılan Pazırık halısıdır. Milattan önce 3-5.yy.’lara

²² <https://gazetemerhaba.com/meslek-alayli-tepsiler-kalayli/> (erişim tarihi: 07.10.2023)

²³ Ayşegül Koyuncu Okca- Ayşegül Elibol Tüfekçi- Gizem Erten, “Kaybolmaya Yüz Tutmuş Kültürel Miras: Yorgancılık Mesleğinin Değişim ve Dönüşümü”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7(3), 2020, s.1767.

²⁴ <https://gazetemerhaba.com/balikesirin-50-yillik-yorgancisindan-carpici-aciklama-modelleri-beynime-kodladim/> (erişim tarihi: 26.10.2023)

tarihlendirilen ve çok ince yün iplikle dokunan bu halının, 10 cm²'sinde 36.000 Türk düğümü bulunmaktadır.²⁵

2022 yılında gerçekleşen bir proje kapsamında, Sındırgı'da yaşayan ve halı dokumacılığı yapan Radiye Karakaya ile yapılan mülakatta, mesleği annesinden öğrendiğini ifade eden Radiye usta, halıcılığın çok meşakkatli bir iş olduğunu belirtir. Halının ölçüsüne göre seccade, çeyrek ve taban halısı şeklinde isimler aldığını ve halının boyutuna göre dokuyan kişi sayısının değişeceğini de söyler. Günümüzde bu işi yapanların, sayısının çok azaldığını ve piyasada da artık fazla talep olmadığını dile getirir. Önceleri kök boya hazırlayarak sağlanan renkli ipliklerin artık hazır halde alındığını ve kök boya hazırlama geleneğinin de terk edildiğini belirtir.²⁶

3.4. Debbaglık

Hayvan derilerinin işlenerek yarı mamul haline getirilip, farklı kullanım amaçlarına göre üretilecek emtia için pazara sunan işkoluna debbağlık denir. Bu işi yapan kişiye dabbağ, tabak, derilerin işlendiği yere debbağhane veya tabakhane denilmektedir. Geçmişte tamamen beden gücüne dalı olarak ve doğal malzemelerle icra edilen bu sanat kara tabaklık adıyla ifade edilmiştir. Deri sektörünün endüstriyelleşmesi ve makinalı üretime geçilmesiyle beraber kara tabaklığın, hızla ortadan kalktığı görülür.²⁷

3.5. Keçecilik

Koyun yünü ya da keçi kılının dövülerek dinkleme ve yıkama işlemi sonrası oluşan kaba kumaşa keçe denir. Bir el sanatını içeren keçecilik, Türklerin göçebe yaşam tarzı sonucu hem barındıkları çadırlarda hem de kullandıkları diğer eşyalarda kendisini göstermiştir.²⁸

²⁵ Habibe Kahvecioğlu Sarı, “El Halısı Dokumacılığı”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı, C.1, Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021, s.376.

²⁶ Ferhat Arslan-İlker M. Çağlar-Cengiz Gürbıyık-Murat Satıcı, “Yaşayan Miras Sındırgı'nın Zanaatkarları”, *Bilgin Kültür Sanat Yayınevi*, Ankara, 2022, s.259.

²⁷ Melda Özdemir, “Debbaglık”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı, C.1, Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021, s.308.

²⁸ Deniz Çeliker, “Geçmişten Günümüze Türklerde Keçecilik ve Keçe Yapımında Yeni Teknikler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, Kasım 2011-08, s.2.

Geleneksel el zanaatlarından biri olan keçecilik de giderek kaybolan bir meslek dalıdır. Balıkesir’de 50 yılı aşkın bir süredir bu işi icra eden keçeci ustalarında Mehmet Mert ile 2019 yılında yerel bir gazetenin yaptığı röportajda, Mehmet usta hem bu mesleğin durumu hem de Balıkesir’deki yeri hakkında bilgiler vermiştir. Usta çırak ilişkisi dahilinde bir zamanlar toplumda yer bulmuş keçeciliğin artık devamını sağlayacak ustaların yetişmediğini, gençlerin bu mesleği tercih etmediğini ve bunun en önemli sebebinin de keçeyle talebin olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir.²⁹

3. 6. Sabunculuk

Bitkisel veya hayvansal yağlar ile odun külünün su ve kostik ile karışımıyla üretilen sabun, dünyanın en eski temizlik maddesidir. Genellikle kare veya dikdörtgen kalıplar şeklinde imal edilir. Osmanlı devleti zamanında gelişim gösteren sabun üretimi, devletin çeşitli yerlerindeki irili ufaklı sabunhanelerde üretilmiştir. Bu dönemde Edremit’ten Nizip’e kadar olan tüm Ege ve Akdeniz sahil hattı boyunca sabunhaneler faaliyet göstermiştir.³⁰ Balıkesir yöresinde zeytinyağlı sabun üretimi ev ve küçük işletmelerde az da olsa devam etmekte olup, bu meslek dalı da giderek kaybolmaktadır.

3. 7. Nalbantlık

Doğal ortamında yaşarken tırnaklarının gün içerisinde sürekli şekilde yere temas etmesi neticesinde ayak tırnaklarının aşınmasıyla bir bakıma bakımlarının da kendiliğinden gerçekleştiği at, eşek, katır, öküz gibi tek ya da çift tırnaklı hayvanların, insanlar tarafından kapalı alanlarda tutulup, yük ve binek hayvanı olarak kullanılmaları sonucunda tırnak bakımlarının yapılması ve nallanması işine nalbantlık, bu işi yapan ustalara nalbant denilir.³¹ Nalbantlık da tüm Türkiye’de olduğu gibi Balıkesir’de de artık talebin çok azalmasından dolayı giderek terk edilen bir meslek dalını ifade etmektedir.

²⁹ <https://gazetemerhaba.com/emek-emek-islenen-kece/> (erişim tarihi: 14.10.2023)

³⁰ Güven Şahin, “Türk Kültür Coğrafyasından Özel Bir Örnek: Türk Sabunları”, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5/2, 2019, s.375-376.

³¹ Ali Ekber Ün, “Nalbantlık”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı, C.2, Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021, s.268.

3. 8. Sepetçilik

Örücülük zanaatı kapsamında yer alan sepetçilik, ortamlarında doğal olarak veya kültürü yapılarak yetişen bitkilerin genelde dallarından, yapraklarından ya da saplarından istifade edilerek, örgü yoluyla sepet üretme işidir. Sepet yapımı için gerekli malzemenin bolluğu sebebiyle ham maddeye kolay ulaşılması ve çeşitli şekillerde süslenerek farklı amaçlarla sepetler üretilmesi, mesleğin günümüze kadar gelmesini kolaylaştırmıştır. Hane ihtiyacının karşılanması yanında ticari amaçla da üretilen sepetlerin pazara arzı, sepetçiliği bir işkoluna dönüştürmüştür. Farklı teknikler yoluyla ve değişik örgü tarzlarıyla üretilen sepetler, imal edildiği toplumun özelliklerini ve tarihi gelişimini üzerinde taşırlar.³²

3. 9. Saraçlık

Manda ve küçükbaş hayvan derilerinden eyer, koşum takımı, ayakkabı, başlık, yelek ve çanta gibi araçları yapan kişilere saraç denir. Bu işkoluna saraçlık, mesleğin icra edildiği yere de saraçhane ismi verilir. Tarih boyunca Türk kültüründe birçok alanda yer bulan saraçlık, günümüzde de çanta, cüzdan, kemer vb. ürünleri üreten bir sektör şeklinde devam etmektedir.³³

4. Sonuç ve Değerlendirme

Küreselleşmenin giderek arttığı günümüz dünyasında tek tip şehirler ve benzer kültürler ortaya çıkarken, geçmişin mirasını içeren somut ve soyut kültürel unsurların korunması daha elzem hale gelmiştir. Öncelikle yaşanan teknolojik gelişmeler ve değişen yaşam tarzları geleneksel meslekleri de etkilemiş ve hatta tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu meslekler ya yok olmuş ya da yok olmanın eşiğine gelmiştir. Kültürel miras kapsamında geleneksel mesleklerin yeniden gündeme gelerek faaliyetlerini devam ettirmelerinin önemi, inkar edilemez bir gerçektir. Bu bağlamda son zamanlarda konuyla ilgili bilimsel çalışmalar artmış ve sorunlar tespit edilmeye başlanmıştır.

³² H. Feriha Akpınarlı – Nazan Özcan, “Sepetçilik”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı, C.2, Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021, s.386.

³³ Melda Özdemir, “Saraçlık”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı, C.2, Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021, s.342.

Karesi beyliğinin merkezi ve Osmanlı döneminde de Karesi sancağının merkez kazası olan Balıkesir, ulaşım güzergahları üzerinde bir nevi kavşak noktası teşkil etmesi sebebiyle tarih boyunca cazibesini korumuş bir yerleşimdir. Balıkesir bulunduğu coğrafi konumun ve üzerinde kurulduğu ovanın etkisiyle çevresindeki yerleşmelerin ihtiyaçlarını da karşılamıştır. Zaman içerisinde şehirde çeşitli meslek dallarının ortaya çıkması, Balıkesir'in bahsedilen durumunun bir sonucudur. Sahip olduğu bu öneme binaen mevcut çalışma ile önce tarihi süreçte Balıkesir'de icra edilmiş mesleklerin tespitinin yapılması, arkasından kalaycılık, yorgancılık, halıcılık, debbağlık, keçecilik, sabunculuk, nalbantlık, sepetçilik ve saraçlığı içeren 9 adet meslek zümresiyle sınırlanmış bir örneklem grubu dahilinde bu işkollarının günümüz Balıkesir'indeki durumunun ortaya koyulması amaçlanmıştır. Ayrıca kültürel miras kapsamında Balıkesir'de kaybolmaya yüz tutmuş bu geleneksel mesleklerin hem korunması hem de gelecek kuşaklara yetiştirilmiş ustalarıyla beraber mesleğin icra edilir halde taşınması için neler yapılabileceği noktasında bir farkındalık oluşturmak hedeflenmiştir.

Balıkesir'de konu dahilinde belirlenmiş ve incelemeye tabi tutulmuş her bir geleneksel meslek zümresinin günümüzde ancak birkaç usta tarafından zor şartlarda devam ettirilmeye çalışıldığı görülmüştür. Toplumda bu meslek dallarına olan ihtiyacın kalmaması ya da çok azalması sonucu ekonomik manada düşük kazanç getiren bu işkolları haliyle gençlere cazip gelmediği için ustalar da çirak bulamamaktadır. İktisadi hayat içerisinde bir geçim kapısı olmasının yanında, bu meslekler bünyelerinde toplumun geçmişe ait kültürel kodlarını içeren, sanatsal zarafeti ve yaşam algısı gibi birçok değerini de barındırmaktadır. Geleneksel mesleklerin yaşatılması için halihazırda yerelde belediyeler, milli eğitim müdürlükleri bünyesinde halk eğitim merkezleri, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, valilik ve kaymakamlık makamları gibi kamu kurumları kimi zaman işbirliği içerisinde beraberce kimi zaman da kendi başlarına projeler, kurslar ve akademik faaliyetlerle soruna çare bulmaya çalışmaktadırlar. Ulusal çapta Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülen "Bir Usta Bin Usta" gibi projeler yine bu arayışın bir sonucudur. Tertip edilen tüm bu çalışmalar değerlidir ve bir uyum dahilinde senkronize şekilde uygulanmaya devam edilmelidir. Bu mesleklerin gerçek manada iktisadi getirisi olan bir işkolu

haline gelmesi, kalıcılığını ve rağbetini arttırmalarında en önemli etken olacaktır. Bunun için de turizm, sanat ve dekorasyon gibi farklı alanlarla hayata dokunabilmelerinin sağlanması ekonomik cazibe yaratma amacına ulaşmanın örnek yollarından bazılarını içerebilir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

H.1310 Tarihli Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi.

1926 Yılı Balıkesir Ticaret ve Sanayi Odası Salnamesi.

1927 Yılı Türkiye Salnamesi, Anadolu Matbaası, İstanbul.

Telif Eserler

Akpınarlı, H. Feriha – Özcan, Nazan. “Sepetçilik”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı. 2/385-396. Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021.

Arıoğlu, İbrahim Ethem – Aydoğdu Atasoy, Özlem. “Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı”, *Turkish Studies*, 10/16 (2015), 109-126.

Arslan, Ferhat - Çağlar, İlker Mümin - Gürbıyık, Cengiz. “Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği”, *Studies Of The Ottoman Domain* 7/13 (2017), 211-247.

Arslan Ferhat – Çağlar, İlker M. – Gürbıyık, Cengiz - Satıcı Murat. *Yaşayan Miras Sındırıcı'nın Zanaatkarları*, Bilgin Kültür Sanat Yayınevi, Ankara, 2022.

Atam, Şenay. “Vital Cuinet’e Göre XIX. Yüzyıl Sonlarında Balıkesir’in İdari, Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,18/4 (2020), 369-392.

Aygün, Sevgi. 692 No’lu Balıkesir Şer’iye Sicil Defteri (*Transkripsiyon ve Değerlendirme*), Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Çağlayan, Merve. 788 Numaralı Balıkesir Şer’iye Sicil Defterinin *Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (H. 1299-1317), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Çakır, Fırat. 18. Yüzyılın İkinci Yarısında Balıkesir Şehir Masrafları, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Çeliker, Deniz. “Geçmişten Günümüze Türklerde Keçecilik ve Keçe Yapımında Yeni Teknikler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 8/0 (2011), 1-22.

- Deniz, Semra. 7227 No'lu Balıkesir Sancağı Merkez Kazasına Bağlı Köylerin Temettü'ât Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Durmaz, Bircan. 745 Numaralı Balıkesir Şer'iyye Sicilinin (Vakıf Muhasebe Defteri) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (H. 1249-1266, M. 1834-1849), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Er, İlker. Balıkesir Tereke Kayıtları Üzerinde Bir Değerlendirme (1670-1700), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Güneş Yağcı, Zübeyde – Genç, Serdar. H.1256/M.1840-41 Tarihli Balıkesir Nüfus Defteri (Değerlendirme ve Transkripsiyon), Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları, 2013.
- İbn Battuta Seyahatnamesi. Yapı Kredi Yayınları, Çev. A. Sait Aykut, C.I, İstanbul, 2000.
- Kahvecioğlu Sarı, Habibe. “El Halısı Dokumacılığı”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı. 1/375-386. Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021.
- Koyuncu Okca, Ayşegül - Elibol Tüfekçi, Ayşegül – Erten, Gizem. “Kaybolmaya Yüz Tutmuş Kültürel Miras: Yorgancılık Mesleğinin Değişim ve Dönüşümü”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7/3 (2020), 1758-1781.
- Öntuğ, Mustafa Murat. XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Balıkesir Şehrinin Fiziki, Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.
- Özdemir, Melda. “Debbâklık”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı. 1/307-320. Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021.
- Özdemir, Melda. “Saraçlık”, *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı. 2/341-353. Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021.
- Salarga, Özge. Tereke Defterlerine Göre Balıkesir Kazasının Sosyo-Ekonomik Hayatı (1698-1718), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Sarıkaya, Huriye. 179 Numaralı Manisa ve 717 Numaralı Balıkesir Şer'iyye Sicillerine Göre Lâle Devri'nin İlk Yıllarında Batı Anadolu'da Sosyal ve Ekonomik Hayat, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Sevim, Sezai. XVI. Yüzyılda Karesi Sancağı (Tahrir Defterlerine Göre), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.
- Şahin, Güven. “Türk Kültür Coğrafyasından Özel Bir Örnek: Türk Sabunları”, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5/2 (2019), 71-404.
- Şekerci, Haldun. “Kalaycılık ve Tombakçılık”. *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*. Ed. Aysen Soysaldı.1/583-596. Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021.

- Tanyıldızı, Aylin. 707 Numaralı Balıkesir Şer'iyye Sicil Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, Afyon Kocatepepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Tatoğlu, Mehmet Ali. 753 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre Balıkesir'de Ekonomik, Sosyal ve Dinî Hayat, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Ün, Ali Ekber. "Nalbanthlık", *Geleneksel Meslekler Ansiklopedisi*, Ed. Aysen Soysaldı. 2/267-281. Ankara:T.C. Ticaret Bakanlığı Yayınları, 2021.
- Ünlüyol, Aynur. *Şer'iyye Sicillerine Göre XVIII. Asrın İlk Yarısında Balıkesir (1700-1730)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.

İnternet Kaynakları

- <https://gazetemerhaba.com/meslek-alayli-tepsiler-kalayli/> (erişim tarihi: 07.10.2023).
- <https://gazetemerhaba.com/balikesirin-50-yillik-yorgancisindan-carpici-aciklama-modelleri-beynime-kodladim/> (erişim tarihi: 26.10.2023).
- <https://gazetemerhaba.com/emek-emek-islenen-kece/> (erişim tarihi: 14.10.2023)

BOSNA HERSEK'TEN BALIKESİR'E BİR GÖÇ SERÜVENİ: SUSURLUK'UN ALİBEY KÖYÜ ÖRNEĞİ*

Merzuk GRABUS*

Giriş

1876-1878 tarihlerinde meydana gelen Osmanlı-Rus Harbi sonucunda Balkanlarda binlerce insan vatanını terk etmek mecburiyetinde kalarak Anadolu'ya hicret etmiştir. Berlin Kongresi neticesinde Bosna Hersek'in Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na bırakılması bölge Müslümanları için idarî anlamda pek çok meseleyle karşı karşıya gelmeleri manasına geliyordu. Örnek vermek gerekirse Hristiyan bir yönetim altında yaşamayı kabul edememeleri, çocuklarının askere alınması ve cephede Müslümanlara karşı savaşma ihtimali, eğitim sistemindeki reformlar, yeni hükümetin vakıf mallarına el koyması, toprak reformları, Müslümanların mallarına el konulması gibi pek çok problemlerle karşı karşıya kalınmıştır.¹

İdarî, siyasî ve dinî anlamda yeni bir yönetimle karşılaşan Boşnakların bir kısmı çözümü Anadolu'ya hicrette bulmuştur. Rivayetlere göre bu yıllarda hicrette bulunan Boşnakların sayısı elli bin civarındadır. Anadolu'ya intikal eden Boşnaklar pek çok bölgeye yerleştirilmiştir. Kaynaklara bakıldığında İstanbul, Bursa, Karamürsel, İnegöl, Adapazarı, Kütahya, Afyonkarahisar, Biga, İzmir, Konya ve Ankara vilayetlerine

* Bu çalışma, 03-05 Kasım 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen "Cumhuriyetimizin 100. Yılında Balıkesir'in Kültürel Mirası II" Uluslararası Sempozyumunda "Bosna Hersek'ten Balıkesir'e Bir Göç Serüveni; Susurluk'un Alibey Köyü Örneği" başlığıyla sunulmuş bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

* Dr. Öğr. Gör., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, İslam Tarihi Anabilim Dalı, merzuk85@hotmail.com

¹ Fahriye Emgili, "Avusturya-Macaristan İşgalindeki Bosna-Hersek'ten Göçler: Bosna Hersek Kaynaklarına Göre Bir İnceleme", *Türk Tarihinde Balkanlar*, ed. Zeynep İskefiyeli- M. Bilal Çelik-Serkan Yazıcı, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2013), 848.

Boşnakların iskân edildiğini görmek mümkündür.² Bunun yanı sıra Edirne, Samsun, Aydın, Yozgat, Adana, Sivas, Elazığ, Niğde, Çanakkale, Balıkesir şehirlerine yerleşen Boşnaklar da vardır.³

Balıkesir vilayetine gelen Boşnaklar Ayvalık, Edremit, Havran, Burhaniye ve Gömeç'e iskân olunmuşlardır. Bununla birlikte eski adıyla Fırt nahiyesi, yani bugünkü Balıkesir'in Susurluk ilçesine bağlı Alibey Köyüne yerleşen Boşnaklar Hersek bölgesinden buraya hicret eden kimselerdir.⁴

Bu çalışmada Alibey Köyüne iskân olunan Boşnakların geldikleri memleketleri, hicretleri, Alibey Köyüne iskân süreci, köydeki sosyal, dinî ve kültürel hayat incelenmiştir. Buraya geldikleri 1880-1990'lı yıllara kadar olan yüz yılı aşkın bir süreç ele alınmıştır. Alibey Köyü Boşnaklarının sosyal, dinî ve kültürel hayatlarıyla ilgili yazılı bir kaynak bulunamadığından dolayı çalışmamızda Alibey Köyü sakinleriyle, ayrıca Boşnak kökenli olup bölge tarihini bilen kimselerle mülakatlar yapılmış; böylece ilgili bilgiler bir araya getirilmeye çalışılmıştır.

1. Alibey Köyüne Yerleşen Boşnakların Bosna Hersek'teki Yurdu

Susurluk'un batısında bulunan Alibey Köyü'ne yerleşen Boşnaklar Bosna'nın Hersek bölgesinde bulunan Gacko nahiyesine bağlı Fazlagiça Kula merkezli köylerden hicret etmiştir.

Bugünkü Bosna Hersek Devletinin bir bölgesi olan Hersek, Bosna'nın Neretva Nehri havzasıyla güney bölgelerini ihtiva eden bir bölgedir. Tarihî seyri içerisinde sınırları müteaddit defa değişen Hersek'in sınırları o zamanları, günümüzdeki gibi

² Tufan Gündüz, *Alahimanet Bosna- Boşnakların Osmanlı Topraklarına Göçü*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2012), 51.

³ Fahriye Emgili, *Bosna-Hersek'ten Türkiye'ye Göç (1978-1934)*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 478.

⁴ Aydın Ayhan, *Balıkesir'in Kimliği*, (Balıkesir: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi/ Kent Arşivi Yayınları, 2020), 404-420.

değildir. Osmanlılara geçmeden önce Hersek olarak bilinen bölge, Drina nehrinden Adriyatik Denizine kadar uzanan bölgeyi ihtiva etmekteydi. Osmanlı döneminde Hersek Sancağı 1470 yılında kurulmuştur. 1537 yılında Klis sancağı kurulunca sınırları değişmiştir. Mostar, Konjic, Jablanica, Neum, Nevesinje, Ljubinje, Ljubuski, Posusje, Capljina, Stolac, Bileca, Livno, Duvno, Trebinje ve Gacko gibi şehirlerin hepsi Hersek bölgesinde bulunmaktadır.⁵

Gacko⁶ Hersek bölgesinin doğusunda bulunan bir kasabadır. Kaynaklarda ilk kez 1276 yılında zikredilmiştir. Gacko orta çağda Dubrovnik-Trebinje-Bileça-Foça ticaret yolu açısından önemli merkezlerden biriydi. Kasım 1465 tarihinde Osmanlı tarafından fethedilmiştir. Bosna Sancağının nüfus sayımında ilk kere 1468/69 yılında Foça kadılığına bağlı Gacko nahiyesi olarak geçmektedir. Daha sonra Drina kadılığına ve 1532 yılı itibarıyla ise Cernica kadılığına bağlı olmuştur. 1858 yılında Gacko kadılık statüsüne alınmış, 1875 yılında ise sancak merkezi olmuştur. 1878 yılından bugüne kadar belediye statüsünü korumuştur. Gacko'da İslami eser olarak sadece Mehmed Spahija Zvizdic Camii ve yanında bu caminin mektebi bulunmaktadır. Bu cami Mehmed Spahija Zvizdiç tarafından 1760 yılında inşa edilmiştir. O günlerden sonra çeşitli hasarlar görmüş ve yıkılmıştır. 1896 yılında temelden tekrar inşa edilmiştir. Birinci Dünya Harbi'nde hasar gören camii 1916 yılında onarılmıştır. İkinci Dünya Harbi'nde hasar gören cami 1964 yılında restore edilmiştir.⁷ 1832 yılında

⁵ Hersek bölgesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sedad Bešlija, *Hercegovacki Sandžak u 17. Stoljeću*, (Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu-Institut za Historiju, 2023), 11-330; Kenan İbrsimovic, "Osmanlı Devleti Öncesi Hersek'in Kısa Tarihi", *BAÜN İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/2 (2018), 149-161; Branislav Djurdjev, "Bosna-Hersek", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 1992) 6/297-305.

⁶ Gatsko şeklinde okunur.

⁷ Alibey Köyünde yaşayan Fazlagiç sülalesinden olan Hasan Fazlagiç bu camide imamlik görevini yapanlardandır. Yine Cubur sülalesinden olan Hana Cubur Drljeviç caminin ihtiyaçları için 1916 yılında gayrimenkullerini vakfetmiştir. Bu konuda bkz. Hivzija Hasandedić, *Muslimanska Baština Istočne Hercegovine*, (Sarajevo: el-Kalem, 1990), 186-187.

Mehmed Beg Turhanija ile Smail Aga Çengiç arasında meydana gelen mücadelede Gacko'nun tamamı yanmıştır. Gacko Karadağ sınırında Serhat bölgesi olması hasebiyle sürekli Karadağ haydutlarının yağma ve saldırılarına karşı karşıya kalmıştır. Pek çok Müslüman bu saldırılarda esir düşmüştür. Özellikle Kandiye Savaşı 1645-1699 yıllarında Bajo Pivljanin çeteleriyle burayı tarumar etmiş ve Hersek'te bütün camileri yıkmıştır. Karadağ haydutlarının sürekli saldırıları neticesinde pek çok aile burayı terk ederek Saraybosna, Mostar veya Bosna'nın başka şehirlerine göç etmek durumunda kalmıştır.⁸

Osmanlı döneminde Gacko'nun en önemli simaları arasında Hüseyin Aga, Arslan Aga ve Bayram Aga Tanoviç Ayan olarak 1789 yılında zikredilmişlerdir. Mulaga Tanoviç gene bu aileden olup Gacko'da Müslümanların eşrafından 1876 yılında Payitaht Meclisinde mebusluk yapmış bir zattır. Onun torunları da Türkiye'ye göç etmiştir. Bununla birlikte Avusturya- Macaristan askerilerinin Bosna'ya girmesine karşı kahramanca mücadele edip şehit düşen Cafer Zvizdiç de Gacko'nun önemli isimlerindendir.⁹

Gacko'ya 6 km mesafede bulunan Fazlagiça Kula ve etrafındaki köyler Alibey Köyü Boşnaklarının ata yurduudur. Köyün Fazlagiça Kula olarak isimlendirilmesinin sebebi 17. yüzyılda Ahmed Fazlagiç'in burada inşa ettiği kuleden dolayıdır. Yani buradaki "Kula" kule demektir. Rivayete göre Fazlagiç sülalesi önceleri önemli görevler ifa ettikleri Hersek Novi'de oturuyorlardı. Fazlagiç Kulesi köyün ortasında bulunmaktaydı. Üç katlı olan kule Osmanlı döneminde düşmanın eline hiç geçmemişti. Zaman içinde hasar gören ve temelli yıkılan Fazlagiç Kulesi bölgede bulunan dokuz köyün ortak adı ve merkezi olmuştur. Ahmed Fazlagiç'in zengin olduğu ve gerek köyde gerekse Gacko etrafında pek çok toprak sahibi olduğu nakledilmektedir. Fazlagiç sülalesine mensup olanlar 17. Yüzyıl itibarıyla burada önemli vazifelerde

⁸ Hasandedić, *Muslimanska Baština Istočne Hercegovine*, 183-189.

⁹ Hasandedić, *Muslimanska Baština Istočne Hercegovine*, 189.

bulunmuş ve Karadağlıların saldırılarına karşı olağanüstü mücadele vermişlerdir.

Fazlagiça Kula'da bulunan caminin 1660 tarihinde yapıldığı nakledilmektedir. Ancak burada imamlık vazifesinde bulunan Hüseyin Fazlagiç Efendi, II. Dünya Harbi esnasında, 1943 yılında hasar gören camiinin kitabesinde yapılışının 1760 kaydedildiğini nakletmiştir. 1965 yılında restoreden geçen caminin 1975 yılında minaresi yıkılıp yeniden inşa edilmiştir. Bu cami Ahmed Fazlagiç'in torunu Mehmed Bayraktar Fazlagiç'in vakfıdır. Bu zat caminin haziresinde metfundur. Camide görev yapanlar Dilberoviç sülalesine mensup kişiler olmuştur. Rivayete göre Dilberoviç Hoca isimli şahıs İstanbul'da tedrisat görmüş ve daha sonra burada önemli dinî hizmetlerde bulunmuş bir zattır. 1878 yılında Osmanlı bölgeden ayrılıp Avusturya-Macaristan burayı aldığı zaman kahrından öldüğü rivayet edilmektedir. Vakfiyeye göre çocukları burada dinî hizmetlere devam etmiştir. Bütün Dilberoviç ailesine mensup Hocalar maaş almadan bu görevi ifa etmiştir. Kula Fazlagiça'da dokuz harem-mezarlık bulunmaktadır.

Kula Fazlagiça dokuz köyden oluşmaktadır. Başıçi, Braniloviçi, Drugoviçi, Habuli, Hodiñiçi, Medzuljiçi, Mekavci, Muhoviçi ve Stolac köyleri burada yer almaktadır. Bu bölgede Osmanlı'dan bu yana hep Müslümanlar ikamet etmektedir. Gacko Müftülüğünün kayıtlarına göre 1964 yılında Kula Fazlagiça'nın nüfusu 271 aileden oluşan toplam 1422 kişiydi.¹⁰

Günümüze doğru gelecek olursak; Gacko ve Kula Fazlagiça'nın 1992-1995 yıllarında vuku bulan Bosna Savaşında 400 şehit verdiği görülmektedir.¹¹ Yukarıda zikredilen camiler bu savaş esnasında yıkılmıştır. Kula Fazlagiça'da savaştan sonra onarılan cami 08 Aralık 2008 tarihinde Kurban bayramı arefesinde Sırp tarafından tekrar

¹⁰ Hasandedić, *Muslimanska Baština Istočne Hercegovine*, 183-189.

¹¹ Preporod Info, "Kula Vrijedna Spomena", (Erişim: 4 Ekim 2023).

yakılmıştır. TİKA tarafından yeniden onarılıp 16. 08. 2009 tarihinde ibadete açılmıştır.¹²

¹² Halima Kekić, *Uloga i Značaj Savremenih Turskih Kulturnih Ustanova u Promociji i Očuvanju Osmanskog Naslijeđa u Bosni i Hercegovini*, (Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet , Yüksek Lisans Tezi, 2022), 26.

2. Alibey Köyü'ne Boşnakların İskân Tarihçesi

Hersek bölgesinden gelip Balıkesir'in eski adıyla Fırt olan Susurluk'un Alibey Köyüne yerleşen Boşnaklar 1880'li yıllar itibariyle buraya iskân olunmuşlardır. Bu köyü tercih etmelerinin sebebi olarak köyde su bulunması ve coğrafi açıdan Bosna Hersek'te bıraktıkları memleketlerine benziyor olmasıdır. Anlatılana göre kendilerine Karacabey tarafında iskân edilmeleri hususunda bir yer gösterilmiş olsa da suluk olması ve sıtma rahatsızlığına sebep teşkil edebileceğinden dolayı gösterilen yeri tercih etmemişlerdir.

Henüz yerleşik bir yer olmayan Alibey Köyü havadar olması hasebiyle Yörükler tarafından yaz mevsiminde hayvan otlatmak amacıyla kullanılmıştır. Bu dönemde birkaç çadır ve damdan ibaret olduğu rivayet edilmektedir. Yaklaşık olarak 20-30 hanelik bir nüfusla buraya yerleşen Boşnaklar köye Yörük-Türklerle aynı dönemde yerleşmişlerdir. Köy Yörük Alibey isimli şahıstan dolayı Alibey Köyü adını almıştır. Köyün ortasında bulunan su kaynağının üst ve taşlık bölgesine Boşnaklar, alt ve düz olan yere Yörük-Türkler yerleşmiştir. Rivayete göre Yörüklerin nüfusu da Boşnaklarınkine yakındı. Buraya yerleşen Boşnak sülaleler şunlardır: Fazlagiç, Çatoviç, Şakoviç, Musiç, Cubur, Nikşiç, Çoloviç ve Ziliç sülaleleri.¹³

3. Alibey Köyü'ne Yerleşen Boşnakların Sosyal Hayatı

Boşnaklar geldikleri dönemde Türkçe bilmedikleri için zaman zaman Yörükler tarafından Bulgar, Sırp, Yunan gibi ithamlara duçar kalmışlardır. Ancak birbirlerini tanıdıktan sonra uhuvvet, birlik, beraberlik ve uyum içinde yaşadıkları nakledilmektedir. Komşu hukukuna riayet eden Boşnaklar Yörüklerle karşılıklı olarak son derece iyi ilişkiler kurmayı başarmışlardır.

Osmanlı belgelerine göre mezkûr bölgede iskân olunan Boşnaklar 80 nüfuslu olup 20-30 haneden oluşuyorlardı. Boşnaklar buraya yerleştirildikten sonra dil bilmemeleri dışında işsizlik ve geçim zorluklarıyla da karşılaşmıştır. Maddi

¹³ Mustafa Memiş, Kişisel Görüşme- 04. 10. 2023.

anlamda çektikleri sıkıntılarla ilgili olarak devlete müracaat ettiklerine dair resmî belgeler bulunmaktadır. Belgelere göre 242 kile¹⁴ zahirenin kendilerine tavizan; yani varidatından tevkif olunmak üzere verildiğı nakledilmektedir. Ancak daha sonra bedelinin istenmesi üzerine ahalinin bu durumdan şikâyetçi olduğı belgelerden anlaşılmaktadır. Belgelere bakıldığında Bosnalı Muhacirlerin adına İbrahim isminde bir şahıs tarafından sadaret makamına bir dilekçe gönderilmiştir. Hakeza bu konuyla alakalı olarak itirazların farklı tarihlerde birkaç sefer yapıldığı görülmektedir. Belgelerden tohumluk ve yemeklik zahirenin söz konusu olduğı anlaşılmaktadır. Aynı belgenin derkenar suretinden anlaşıldığı kadarıyla zahire bedelinden 6000 kuruşun geri ödenmesiyle ilgili 17 kişiden senet alındığı görülmektedir.¹⁵

Alibey Köyü Boşnakları geçimlerini; köy yerinde mutad olduğı üzere çiftçilik ve hayvancılık yaparak sağlamıştır. Bosna’da kullandıkları kılık kıyafet geleneğini sürdüren köy sakinlerinden erkekler setre denilen ceket ve pantolon; kadınlar ise Boşnaklara ait dimiye denilen şalvar ve ferace giymeye devam etmiştir. Köyde kız çocukların reşit yaşa geldiğı dönemde eşarp ve ferace giymeye başladığı da anlatılmaktadır.

Alibey köyü Boşnakları kılık kıyafet konusunda olduğı gibi diğer hususlarda da kendi gelenek ve göreneklerini, örf ve adetlerini yakın tarihlere kadar muhafaza etmiştir. Özellikle nişan, düğün ve sünnet cemiyetleri bu konuda belirgin unsurlar konumundadır. Genellikle düğün üç gün yapıldı. Salı ve Cuma akşamları bütün köye ve misafirlere yemek ikram edilirdi. Tatlı ve Boşnak yemek kültürünün olmazsa olmazı pita-börekler ikram edilirdi. Düğünler gece yapılır, gelin gece vakti getirilirdi. Gelin eve girerken sağ eline Kur’an sol

¹⁴ Kile Osmanlı’nın ölçü birimlerinden biridir. Döneme ve memlekete göre değişkenlik arz eden bir ölçüdür. Bu konuda bkz. Cengiz Kallek, “Kile”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002) 25/567-570.

¹⁵ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA), Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî (DH.MKT.), 2011/66, H-26-03-1310; DH.MKT., 150/38, H-05-04-1311; DH.MKT., 2067/77, H-2 -12-1311.

eline poğaça verilirdi. Düğünlerde söylenen türkü ve şarkılar önceleri Boşnakça iken sonra Türkçe olarak söylenir olmuştur. Genel olarak Balkanlarda akraba evliliği söz konusu değildir. Özellikle Boşnaklar bu konuda çok duyarlıdır. Alibey Köyünde de Boşnaklar arasında akraba evliliği asla yapılmazdı. Misal vermek gerekirse kendi köyleri hariç Gömeç'e yerleşen Boşnaklarla kız alıp vermişlerdir. Boşnak olmayanlarla da uzun zaman kız alıp vermemişlerdir.

Sünnet cemiyetleri genellikle üç gün yapılırdı. Pehlivan güreşleri yapılır, merasimler düzenlenirdi. At üstünde sünnet olan çocuk köydeki bütün akrabaları gezdirilir ve kendisine akrabalar ve komşular tarafından hediyeler verilirdi.

Köyün nüfusu dönemden döneme farklılık göstermekle birlikte 1950- 1960'lı yıllarda 1000 civarında olduğu nakledilmektedir. Bu nüfus itibarıyla köyde bulunan ilkokulda, beş sınıfta okuyan öğrenci sayısının 100'ün üzerinde olduğu da kaydedilmiştir.¹⁶

4. Dinî Hayat

Boşnaklar genel olarak İslam dinine gönülden bağlı olan ve bunu pratik amel noktasında gösteren bir millettir. Dinin temel simgelerinden olan cami ve dinî müesseselere karşı ayrı bir muhabbet beslemişlerdir. Alibey Köyü'nde ikamet eden Boşnakların da dindar ve muhafazakâr olduğu söylenebilir. Alibey'e yerleştikleri 1880'li yıllarda köyün ortasında cami inşa edilmiştir. Bu cami 1970'li yıllarda temelli restore edilmiştir. Çocuklar Kur'an ve temel dini eğitimini "mekteb" adı verilen camide alırlardı. Yani Boşnaklar için cami sadece ibadet yeri değil aynı zamanda bir okul görevi görmektedir ki Osmanlı İslam coğrafyasının genel karakteri de bu minvaldedir.

Dinî hayatı canlı tutan unsurlardan biri mevlit geleneği olmuştur. Yeni bir ev yapılması, düğün ve sünnet cemiyetleri gibi toplumsal hayatı ilgilendiren hadiselerde mevlit merasimi evlerde düzenlenirdi. Burada Kur'an ve mevlit okunur ve yemek ikram edilirdi. Önceleri Boşnakça ve Türkçe olarak

¹⁶ Aliya Altın, Kişisel Görüşme- 04. 10. 2023.

okutulan mevlitler sonraki dönemlerde sadece Türkçe okunmuştur. Mübarek geceler olarak bilinen kandillerde camide dinî merasimler yapılır ve akabinde tatlı, lokma, helva ve kurabiye gibi ikramlar yapılırdı.

Dinî hayatın özellikle daha canlı olduğu dönem şüphesiz Ramazan aylarında olmuştur. Oruca çok değer veren Boşnaklar arasında oruç tutmayanlar olursa kınanır ve toplumda itibarlarını kaybederlerdi. Akrabalar arasında toplu iftarlar yapılır, insanlar arasındaki tesanüd daha çok hissedilirdi. Köyde Boşnak ve Yörük Mezarlığı olarak bilinen iki ayrı mezarlık mevcuttur. Ramazan ve Kurban Bayramı arefelerinde mezarlık ferdi olarak ziyaret edilirdi. Bayram namazı kılındıktan sonra ise topluca mezarlık ziyaretinde bulunulur ve Kur'an okunup dua edilirdi. Boşnakların mezarlığında Bosna Hersek'ten Çanakkale'ye gelip savaşan ve daha sonra buraya gelen iki gazinin mezarı da bulunmaktadır.¹⁷

Alibey Köyü Boşnaklarının dinî hayatında çok etkisi olan şahısların başında müderris Beşir Efendi gelmektedir. Bu zat İstanbul'da tedrisat görmüş ve İstiklal Harbi döneminde köye dönmüştür. Müderris Beşir Efendi insanlara vaaz ve nasihatte bulunan, dinî konularda irşat eden ve halk arasında itibar gören bir zat olarak bilinmektedir. Rivayete göre müderrisin Hüseyin adlı kardeşi Kuvva-i Milliye'ye katıldığı için köyü basan Yunan askerleri Müderris Beşir Efendi'yi köy çeşmesi başında kurşuna dizmeye teşebbüs etmiştir. Ancak Laz Mustafa olarak bilinen bir zatın araya girmesiyle Beşir Efendi kurtulmuş ve kardeşinin bir hafta içinde gelmesi şartıyla serbest bırakılmıştır. Fakat kardeşi Hüseyin o günlerde cephede şehit olmuş ve köye gelmemiştir. O şehit olduğu için Müderris Beşir Efendi de bu öne sürülen şarttan kurtulmuştur.

Alibey Köyü'nün dinî hayatında iz bırakan şahıslardan biri 1960'lı yıllarda burada imamlık vazifesinde bulunan Necip Diler Hoca olmuştur. Camide Kur'an, tecvit ve temel dini

¹⁷ Hamza Memiş, Kişisel Görüşme- 04. 10. 2023.

bilgiler derslerini veren Hocanın sayesinde pek çok kişi dinini öğrenme imkânını bulmuştur.

1951 yılında Balıkesir’de açılan Kur’an Kursu’nda ilk okuyanların içinde Alibey Köyü’nden Ekrem Eren, Veli (Ersin) Yörük ve Hafız Sezai olarak bilinen Sezer Turan yer almıştır.

Hakeza 1958 yılında Balıkesir İmam Hatip Okulu’nun açıldığı haberi Alibey Köyü Boşnakları tarafından sevinç içinde karşılanmış; sonrasında köyün çocukları bu okula gönderilmeye başlanmıştır. Alibey Köyünden olup Balıkesir İmam Hatip Okulu’nun ilk mezunları arasında Ekrem Eren vardır. Daha sonra Mustafa Memiş ve Mesut Turhan da bu okulda öğrenim görmüşlerdir. Köyde ilk Üniversite mezunu Ekrem Eren ve Mustafa Memiş olmuştur.

5. Kültürel Hayat

Alibey Köyü Boşnaklarının 1880- 1980 yıllarında yaklaşık 100 yılı aşkın bir süre dil ve kültürlerini muhafaza ettiklerini söylemek mümkündür. Yazılı bir kaynak olmadan Boşnakçayı bu kadar uzun süre konuşup nesilden nesile aktarmaları manidar bir durumdur. Uzun bir dönem çocukların ilkokula kayıt olana kadar Türkçe bilmediği aktarılmaktadır. Hatta bununla ilgili şöyle bir anekdot anlatılmaktadır: Recep Çakmak isimli ilkokul birinci sınıf öğrencisine öğretmenin ”Adın ne?” diye sorması ve bunu üç kere tekrarlaması neticesinde çocuğun anlamadığı ve ”Ja ne znam pitaj Nihada” ”Ben bilmiyorum git Nihad’a sor” dediği anlatılmıştır. Nihat dediği ise Receb’in aynı okulda üçüncü sınıf öğrencisi olup o zamana kadar Türkçe öğrenmiş olan amcasının oğludur. İlkokulun 1989 yılına kadar faal olduğu söylenmektedir. Daha sonra köyün göç vermesi sebebiyle öğrenciler eğitimlerini komşu köy olan Ömer Köy’de bulunan ilk ve ortaokulda görmeye başlamışlardır.

Alibey Köyü’nde günümüzde bilinen bazı tarla, mezra veya çeşmelerin adının Boşnakça olduğunu görmek mümkündür. Misal vermek gerekirse ”krş- bayır”, ”gradina-taşlık-tepe”, ”Zeciřova çeşma- Zakir’in çeşmesi” gibi. Bu durum hem o dönemde Türkçe bilmeyen Boşnakların dillerinin

etkisini hem de geride bıraktıkları memlekete dair özlemini göstermesi bakımından manidardır.

Alibey Köyü Boşnakları arasında yazılı olarak sadece Muyo ve Halil Hrnjica olarak bilinen klasik epik kahramanları anlatan bir şiir kitabı bulunduğundan söz edilmektedir.¹⁸ Köy halkının özellikle kışın uzun gecelerde bir araya gelip bunu okuyup dinledikleri anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra Osmanlı Türkçesini bilenlerin Hz. Ali menkıbelerini okuyup anlattığı zikredilmektedir.

Yaptığımız araştırmada ilk gelenlerin Bosna Hersek'teki akrabalarıyla mektuplaştıklarına dair bir bilgiye ulaşamadık ancak sonraki nesillerin neredeyse bir asır boyunca irtibatları olmamıştır. Bosna Hersek'ten 1967 yılında akrabalarını aramak üzere Alibey Köyü'ne ilk gelen Raşid Ziliç isimli şahıs olduğu nakledilmektedir. Böylece oradaki akrabalarıyla ilk temas bu olmuştur.¹⁹

1992-1995 yıllarında vuku bulan Bosna Savaşı'nda Alibey Köyü Boşnakları olağanüstü ilgi gösterdiler. Bu konuda özellikle Fazlagiç sülalesine mensup Mustafa Memiş Hoca fevkalade gayretlerde bulunmuştur. O dönemde Bosna Hersek'ten gelen öğrencilerle, gazilerle ilgilenmiş, bir kısmını köye getirerek misafir etmiştir. Bununla birlikte Aliya İzzetbegoviç'in eşi Halide İzzetbegoviç'i 1994 yılında Balıkesir'de misafir etmiş ve Balıkesir, Dursunbey ve Simav'da yapmış olduğu konferanslarında tercümanlık yapmıştır. Bu durum Alibey Köyü'nde dünyaya gelen ve sadece anne babasından öğrendiği Boşnakça ile bu denli önemli tercümeleri yapabilen Mustafa Memiş Hoca'nın dilini ne kadar iyi bildiğinin bir göstergesidir. Bu açıdan Alibey Köyü

¹⁸ Mujo ve Halil Hrnjica hakkında geniş bilgi için bkz. Salih Sidki Hadžihuseinović Muvekkit, *Povijest Bosne*, çev. Abdullah Polimac (Sarajevo: el- Kalem, 1999); Munib Maglajlić, *Pjesme O Muji Hrnjici*, (Sarajevo: Mešihat Islamske Zajednice Bosne i Hercegovine, 1990), 1-185.

¹⁹ Mustafa Memiş, Kişisel Görüşme- 04. 10. 2023.

Boşnaklarının Bosna Hersek ile irtibatlarının sağlanmasının mimarının Mustafa Memiş Hoca olduğu söylenebilir.²⁰

Sonuç

Osmanlı-Rus Harbi'nin sonucunda Bosna Hersek'in Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna bırakılması kararlaştırılınca binlerce Bosnalı Müslüman Anadolu topraklarına göç etmiştir. Yol meşakkati içinde Anadolu'ya intikal eden Muhacirler devletin uygun gördüğü yerlere iskân olunmuşlardır. Hersek bölgesi, Gacko nahiyesine bağlı Fazlağıça Kula köylerinden gelenler Susurluk'un Alibey Köyü'ne yerleşmişlerdir. Başta dil ve geçim hususunda bazı problemlerle karşı karşıya kalan Boşnaklar sonraları köyü paylaştıkları Yörük-Türklerle uyum içinde yaşamışlardır. Memleketlerini terk etmek durumunda kalan bu insanlar yaklaşık 100 yıl kadar dillerini ve kültürlerini şifahi olarak muhafaza etmiştir. Uzun zaman memleketleriyle irtibatların olmaması ve neredeyse yazılı bir kaynağın bulunmamasına rağmen Boşnakçayı nesilden nesle konuşup aktarmaları fevkalade anlamlıdır. Gerek sosyal gerekse dinî veya kültürel hayatta Bosna Hersek'teki örf, gelenek ve görenek ne ise aynısını Alibey Köyü'nde ikamet eden Boşnaklarda görmek mümkündür. Türkiye'de bu şekilde çevre coğrafyalardan çeşitli göçlerle gelen ve yerleşen pek çok insanın var olduğu kesindir. Bununla birlikte bunlar hakkında detaylı ve yeterli çalışmanın yapıldığını söylemek ise kolay değildir. Bu tür çalışmaların ilgili boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA), Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH.MKT.), 2011/66, H-26-03-1310; DH.MKT., 150/38, H-05-04-1311; DH.MKT., 2067/77, H-2 -12-1311.

Ayhan, Aydın. *Balıkesir'in Kimliği*. Balıkesir: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi/ Kent Arşivi Yayınları, 1. Basım, 2020.

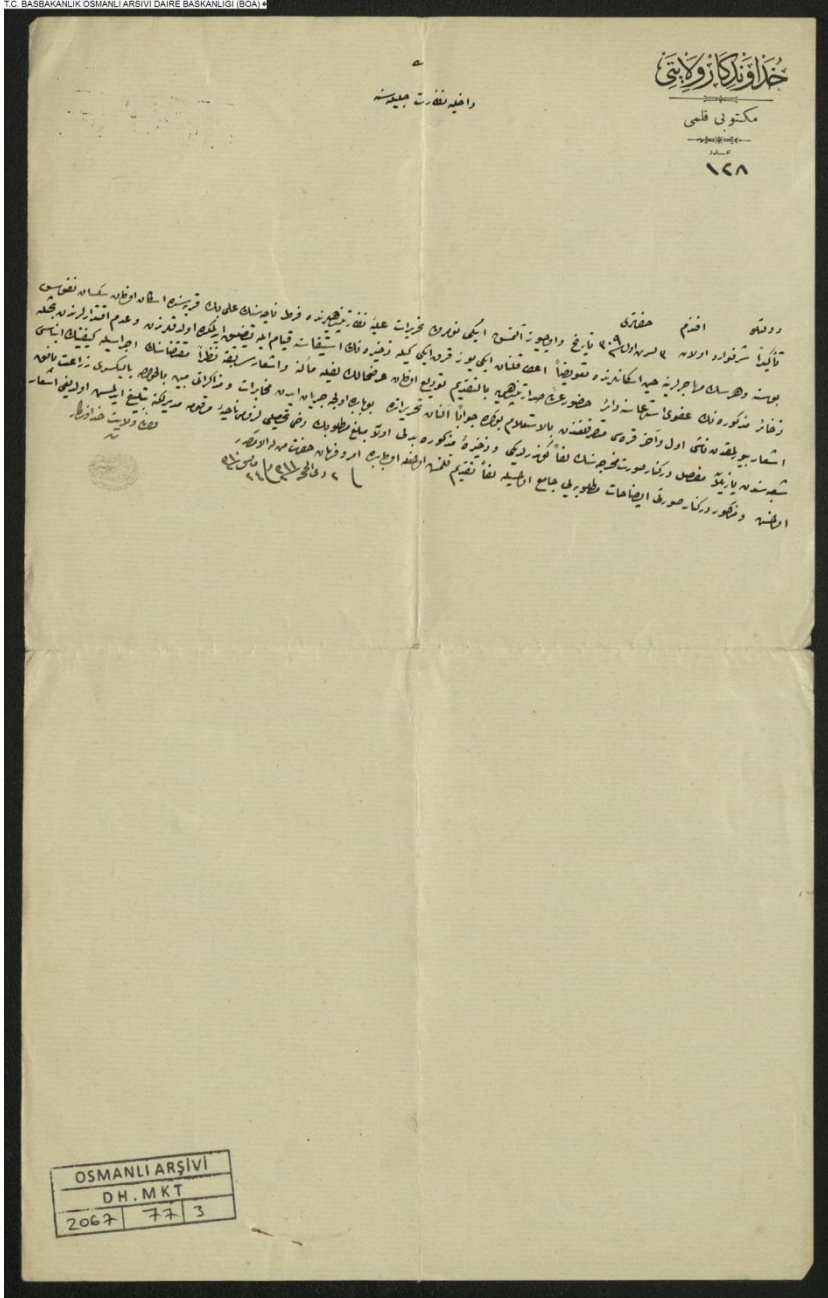
Bešlija, Sedad. *Hercegovački Sandžak u 17. Stoljeću*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu- Institut za Historiju, 1. Basım, 2023.

²⁰ Aliya Altın, Kişisel Görüşme- 04. 10. 2023.

- Kallek, Cengiz. “Kile”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25/567-570. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Djurdjev, Branislav. “Bosna-Hersek”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 6/297-305. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Emgili, Fahriye. “Avusturya-Macaristan İşgalindeki Bosna-Hersek’ten Göçler: Bosna Hersek Kaynaklarına Göre Bir İnceleme”. *Türk Tarihinde Balkanlar*. ed. Zeynep İskefiyeli- M. Bilal Çelik-Serkan Yazıcı, 837-858. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2013.
- Emgili, Fahriye. *Bosna-Hersek’ten Türkiye’ye Göç (1978-1934)*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Gündüz, Tufan. *Alahimanet Bosna- Boşnakların Osmanlı Topraklarına Göçü*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 1. Basım, 2012.
- Hadžihuseinović, Salih Sidki Muvekkit. *Povijest Bosne*. çev. Abdullah Polimac. Sarajevo: el- Kalem, 1999.
- Hasandedić, Hivzija. *Muslimanska Baština Istočne Hercegovine*. Sarajevo: el- Kalem, 1. Basım, 1990.
- İbrisimovic, Kenan. “Osmanlı devleti Öncesi Hersek’in Kısa Tarihi”, *BAÜN İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/2 (2018), 149-161.
- Kekić, Halima. *Uloga i Značaj Savremenih Turskih Kulturnih Ustanova u Promociji i Očuvanju Osmanskog Naslijeđa u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet , Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Maglajlić, Munib. *Pjesme O Muji Hrnjici*. Sarajevo: Mešihat İslamske Zajednice Bosne i Hercegovine, 1. Basım, 1990.
- Preporod Info. “Kula Vrijedna Spomena”. Erişim 4 Ekim 2023.
<https://preporod.info/bs/article/12347/kula-vrijedna-spomena>

Ekler: Alibey Köyü'ne iskân edilen Bosnalı Muhacirlerin Devlete gönderdikleri arzuhalin bir suretidir.

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BDA)

DH.MKT.02067.00077.003

Belgenin Latinize edilmiş Hali:

Dâhiliye Nezaret-i Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri te'kidten şeref-varid olan 3 Teşrin-i evvel sene [1]309 tarih ve 362 numaralı tahriratı aliyye-i nezaret-penahilerinde Fırt nahiyesinin Alibey Karyesinde iskân olunan 80 nüfus Bosna ve Hersek muhacirlerine hîn-i iskânlarında ta'vizan ita kılınan 242 kile zahirenin istifâsına kıyam ile tazyik edilmekte olduklarından ve adem-i iktidarlarından bahisle zehâir-i mezkûrenin affı istidasına dair huzur-ı âli-i sadaret-penahiye bi't-takdim tevdi olunan arzuhalin leffiyle meâline ve işâr-i sabıka nazaran muktezasının icrasıyla keyfiyetin inbâsı işârı buyurulmaktan nâşi evvel ve âhir Karesi mutasarrıflığından bi'l-istilâm bu kere cevaben alınan tahriratta bu bapta evvelce cereyan eden muhâberat ve müzakerât-ı mübeyyin bi'l-havale Balıkesir Ziraat Bank Şubesi'nden yazılan mufasssal derkenar suret-i mahrecesinin leffen gönderildiği ve zahire-i mezkûre bedeli olan meblağ-ı matlubun dahî tahsil-i lüzumu nahiye-i merkûme müdürlüğüne tebliğ edilmiş olduğu işâr olunmuş ve mezkûr derkenar sureti izahât-ı matlubeyi cami olmasıyla leffen takdim kılınmış olmağla ol babta emr u ferman hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Vali-i vilayet-i Hüdavendigâr

Mühür [fi 2 Zilhicce sene 311 ve fi 24 Mayıs 310]